

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

Monika Formáčková

**EXPERTÍZA POLITICKÝCH STRAN NA PŘÍKLADU PREZIDENTSKÝCH
VOLEB V ČESKÉ REPUBLICĚ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2015

AUTOR PRÁCE: MONIKA FORMÁČKOVÁ
VEDOUcí PRÁCE: PHDR. VILÉM **NOVOTNÝ**, PH.D.
Rok obhajoby: 2015
Jazyk práce: český

Bibliografický záznam

FORMÁČKOVÁ, Monika. *Expertíza politických stran na příkladu prezidentských voleb v České republice*. Praha, 2015. Diplomová práce; Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Abstrakt

Práce na zvolené případové studii přímé volby prezidenta zkoumá expertízu v oblasti českých politických stran. Jaké je odborné zázemí politických stran zastoupených v Parlamentu? Proč mají či nemají odborné kapacity vliv na rozhodování? V teoretickém rámci pojímajícím demokracii, „policy work“, expertní kapacity a volební problematiku a dále práce zkoumá vztah mezi expertízou politických stran a zavedením přímé volby prezidenta České republiky.

Abstract

The Diploma Thesis is based on the Case study of the direct election of the President of the Czech Republic. Due to this Case study it examines expertise of the Czech political parties. Is there any expertise in political parties represented in the Parliament of the Czech Republic? Why analytical capacities have (or not have) influence on policy decisions? In theoretical concept including democracy, policy work, expert capacities, elections etc. the Thesis examines the relationship between the expertise of political parties and enactment of the direct presidential elections.

Klíčová slova

demokracie, volby, Česká republika, prezident republiky, přímá volba prezidenta, politické strany, expertíza, expertní kapacity, politický proces, ústavní systém

Key words

democracy, elections, the Czech Republic, president, direct election of the president, political parties, expertise, policy analytical capacity, constitutional system

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny a literaturu uvedenou v seznamu použitých zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 02. 01. 2015

Monika Formáčková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat lidem, s jejichž přispěním diplomová práce vznikala a díky nimž nabyla výsledné podoby. V první řadě to je vedoucí práce, PhDr. Vilém Novotný, Ph.D., jehož semináře, rady a trpělivost byly skutečnostmi, které mi velmi pomohly. Dále bych chtěla poděkovat respondentům, kteří věnovali čas rozhovoru pro tuto práci, a ústavním právníkům/politologům, kteří mi zaslali svá vyjádření. Poděkování jistě patří i dalším lidem, např. kolegům, či vedoucímu, kteří mi též poskytli prostor pro to, abych se mohla diplomové práci věnovat.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

PROCES TVORBY POLITIKY NA PŘÍKLADU PREZIDENTSKÝCH VOLEB V ČESKÉ REPUBLICCE

(POLICY-MAKING PROCESS DISPLAYED ON PRESIDENTIAL ELECTION IN THE CZECH REPUBLIC)

DIPLOMANT: MONIKA FORMÁČKOVÁ

KONZULTANT: PHDR. VILÉM NOVOTNÝ, PH.D.

Akademický rok: 2012/2013 (únor)

Jazyk práce: český

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Volby všech druhů a úrovní jsou základním kamenem demokracie, demokratických principů, ideálů i hodnot. Jsou výkonem práva občanů na legitimizaci veřejné politiky, působí jako determinanta veřejné politiky. Fungování a organizace (resp. systém, struktura) voleb a tím naplňování demokratického étosu je základní společenská otázka, resp. společenský problém, a to obzvláště ve chvíli, kdy se tento systém mění a zakládá tak nový způsob obsazování veřejných postů, jímž je i post prezidenta republiky.

Smyslem problematiky, kterou práce vysvětluje, je výkon práv daných Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod¹, jimiž je naplňován, v podobě občanské participace, cíl v podobě obsazení postu/mandát/výkon funkce volených zástupců v demokratickém státním zřízení. Tento nárok na politickou participaci je zajišťován prostřednictvím volebního procesu, voleb, a to tak, jak je upravují příslušné prováděcí zákony² (obsahující konkrétní nástroje, které upravují systém a jeho základní atributy – volební formulí, volební klauzuli, strukturu hlasu, formu kandidatury; a zakotvují práva a povinnosti zúčastněných subjektů, v souladu s ústavním pořádkem).

V diskusi nad zavedením přímé volby prezidenta republiky se promítly nedostatky stávajícího stavu úpravy naplňování těchto práv. O nedostacích v nastavení volebního systému, jakožto nástroje pro naplnění práva na výkonu práv plynoucích z principu demokracie se jedná dlouhodobě. Jednotlivých témat v této oblasti můžeme nalézt více: úvahy nad kodifikací volebních zákonů, jelikož současná úprava je nejednotná a roztržitá³, nebo nastavení systému komunálních voleb, které odborníci považují za zavádějící⁴; nebo malá identifikace elektorátu s krajským zřízením a z toho plynoucí nízká participace na volbách. V současné době je však nejaktuálnějším tématem zavedení přímé volby prezidenta České republiky a reálné uskutečnění této volby (2013).

¹ Viz kapitola 7 – Základní literatura k tématu.

² Např. zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky.

³ Viz např. důvodovou zprávu (obecnou část) vládního návrhu 2012, kterým se mění volební zákony a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky... Dostupné z: www.psp.cz/sqw/test/orig2.sqw?idd=84665 [online 1. 2. 2013]

⁴ Viz např. LEBEDA, T. (2009) *Komunální volby klamou, Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva*. Acta Politologica, Vol. 1, No. 3, S. 335, ISSN 1803-8220.

O možnosti zavedení přímé volby prezidenta ČR se hovoří již mnoho let (v podstatě od vzniku ČR, intenzivněji po odchodu Václava Havla z funkce). Avšak teprve roku 2012 dospěl politický proces ke konkrétním politickým rozhodnutím v podobě přijetí ústavní novely v podobě ústavně-právního zakotvení přímé volby prezidenta republiky a v podobě prováděcího zákona.

Zásadní změny ústavního pořádku nejsou časté a vyžadují dohodu politických stran. Lze tedy předpokládat i značnou sílu impulzu, který takovou změnu evokoval. Práce má tedy objasnit politický výstup v podobě změny procedury prezidentské volby, se zaměřením na interakci aktérů, která k této změně (tj. změně ústavního pořádku mění mj. výkon práv občanů) vedla. Analýza se zaměří na vztah politických a výzkumných kapacit, resp. expertízy, poradenství a rozhodovatelů, a to na pozadí fází procesu tvorby politik: především fáze formulace politiky, fáze politického rozhodování na úseku demokracie a ústavnosti a fáze implementace. Práce směřuje k exploraci politického procesu, tj. přípravě rozhodnutí (s ohledem na volební inženýrství) a na rozhodovatele - ty, kdo zasáhli a proč. Nejpodstatnějším úkolem pak bude popsat vztah politiků a expertízy na případové studii prezidentských voleb.

Celý proces kombinuje pojetí tří dimenzí politiky – policy, politics a polity, jelikož mění obsah diskutované politiky (policy), mění zavedené tradice, právní řád i ústavní pořádek (polity) a vychází z dlouhodobého politického procesu ukončeného konsensem a tudíž politickým rozhodnutím (politics). Práce bude vycházet z dimenze „policy“, tj. obsahu a výstupu analyzované politiky a ostatní dimenze budou tvořit kontext k tomuto zaměření.

2. Teoretická východiska

Práce je teoreticky ukotvena v oblasti veřejné politiky vymezením procesu tvorby politik a vychází z heuristiky fázového modelu politického procesu (Howlett, M.; Ramesh, M.; 2003/2009) se zaměřením na fázi druhou a třetí, tj. formulaci politiky a rozhodování a dále na fázi implementace.

Pro potřeby explorace ve výše zmíněných oblastech se předpokládá znalost základních atributů politické vědy a politického procesu, rozlišení obsahů policy, politics, polity, aplikace výzkumů **kapacit** a výstupů ústavně-právních a dalších veřejně-politických dokumentů, jakož i systému veřejné správy, resp. správního práva a jeho aktérů v České republice.

Vzhledem k zaměření na politickou změnu bude nastíněn také koncept teorie změny veřejných politik (policy change). Je potřebné teoreticky ukotvit vztah expertízy, rozhodovatelů a rozdělení jejich vlivu na veřejnou politiku. K tomu účelu plynou určitá východiska práce z teorie byrokracie a zcela samozřejmě z analýzy principů demokracie a teorie právního státu. Analyzovaný problém bude věcně ukotven v oblasti voleb, konkrétně na případové studii prezidentských voleb v České republice. Toto věcné vymezení stojí na analýze přípravy a realizace prováděcího zákona, tj. zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky (jakožto pilíři implementace výše popsanych změn, normě, která určuje technické provedení, aplikaci volebního práva) z pohledu veřejné politiky, z pohledu procesu tvorby politik.

3. Cíle diplomové práce

Hlavním cílem diplomové práce, jak vyplývá z jejího vymezení, bude vysvětlit vztah mezi politikou a expertízou v dané oblasti a tedy souvztažnost přípravy rozhodnutí a samotného rozhodnutí o změně politiky. Je tedy mimo jiné nutné nalézt kapacity pro tvorbu konkrétní politiky (policy).

Dílčí cíl 1: zjistit, zda byla provedena expertíza.

Dílčí cíl 2: zjistit, zda měla expertíza, byla-li provedena, vliv na rozhodování.

Dílčí cíl 3: analyzovat příslušný volební zákon v kontextu demokratických a volebních principů a dále v kontextu realizace okrskovými volebními komisemi (na základě přidělené metodiky a pokynů) ve srovnání s dalšími volebními zákony spolu s reflexí současné kritiky této právní normy a prováděcích předpisů za účelem zjištění nedostatků a nesouladů se základními volebními principy a na druhé straně s reálně vykonávanou praxí.

Dílčí cíl 4: identifikovat a popsat aktéry, hodnoty, postoje a zájmy, které se k problematice vztahují, aby bylo dosaženo komplexního pohledu na problematiku.

4. Výzkumné otázky

Hlavní:

- Jaký vliv mělo expertní vědění na rozhodovatele, respektive jejich konečné rozhodnutí v procesu tvorby politiky v případě změny způsobu volby prezidenta republiky?

Podpůrné a vysvětlující:

- Jaké kapacity stojí za změnou principu volby prezidenta republiky?
- Byla provedena expertíza?
 - Pokud ano, jakou roli může mít / měla expertíza ve vztahu k rozhodovatelům?
- Proč ke změně způsobu volby došlo právě v daném období?

Vedlejší:

- (DC 3) Jaké jsou nedostatky příslušného volebního zákona a jak to ovlivňuje jeho implementaci v podobě praktického výkonu volebního práva?
- (DC 4) Jaké hodnoty, postoje, zájmy zainteresovaných aktérů ovlivňovaly / ovlivňují proces tvorby politiky?

5. Metody a prameny

Teoretická východiska, cíle a výzkumné otázky predeterminují metody práce. Pro ukotvení problematiky bude užito studia veřejně-politických dokumentů, především z oblasti expertízy (analýzy, doporučení, koncepce, strategické a programové dokumenty) a legislativy a dále teoretických podkladů a textů, tj. rešerše dostupné české i zahraniční literatury. Dílčím způsobem budou využity i informace z webových portálů relevantních aktérů (např. Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, Ústavně-právního výboru PSP ČR, Ministerstva vnitra ČR, jednotlivých politických stran, aktérů zastupujících expertízu, Ústavního soudu, Legislativní rady vlády apod.) a mediální reflexe tématu.

Výzkumný design práce bude naplněn případovou studií. Výzkum bude prováděn se zaměřením na kvalitativní informace formou polo-strukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování. Respondenti pro rozhovory budou vybíráni na základě uvážení a dále metodou „snow ball“ z oblasti relevantních aktérů, kteří budou primárně vymezeni pomocí analýzy aktérů.

Podstatou bude za užití metod deskripce, komparace, analýzy rozhodnutí, explanace vlivu politických kapacit expertního vědění na rozhodovatele.

Mezi determinanty rozhodnutí a podstatné náležitosti celé problematiky patří samotné postavení prezidenta České republiky, jeho pravomoci (o jejichž podobě se v souvislosti s přímou volbou taktéž hovoří) plynoucí z ústavního pořádku i nastaveného systému veřejné správy. Práce by se měla zaměřit i na vývoj této pozice a na způsoby, jakými tyto determinanty mohly ovlivnit rozhodování. Podpůrně se v práci zaměřím i na politickou participaci občanů, a to nejen v kvantitativním, ale i v kvalitativním pojetí. Tyto aspekty zajistím nejen studiem dokumentů a dostupných dat (ČSÚ aj.), ale i již zmíněným zúčastněným pozorováním. V neposlední řadě se zaměříme na implementaci zákona v praxi uskutečněných voleb, až na úrovni okrskové volební komise, což nám umožní díky zúčastněnému pozorování zhodnotit možnosti, resp. aplikaci, výkon volebního práva a umožní komparovat nejvyšší stupně problematiky zaobírající se charakteristikami demokracie, až po nejnižší úroveň technicko-organizačního výkonu volebního práva.

Výstupy, tj. data, budou analyzována na základě analýzy field notes, tj. záznamů ze zúčastněného pozorování, polo-strukturované rozhovory metodou vyhledávání odlišností v odpovědích.

Náhled do mediální reflexe voleb bude proveden vyhledáním relevantních odkazů na základě klíčových slov pomocí Newton Media Search a výstupy vyhodnoceny pomocí stanovených kritérií či indikátorů.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická a hodnotová východiska práce
- 3) Užití metody práce
- 4) Deskriptivní část
- 5) Analytická část
- 6) Závěry
- 7) Zdroje dat

7. Základní literatura k tématu

- 1) ANTOŠ, M. *Volební systémy a volební právo – české cesty v kontextu zahraničních modelů*
- 2) ANTOŠ, M.; WINTR, J. (eds.) *Volby, demokracie, politické svobody*
- 3) ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice (doplňeno o srovnání se státy Evropské unie)*

- 4) SABATIER, Paul. A. *Theories of the policy process*
- 5) HOWLETT, M.; RAMESH, M. *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*
- 6) VESELÝ, A.; NEKOLA, M. (eds.). *Analýza a tvorby veřejných politik – Přístupy, metody a praxe*
- 7) HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část.*
- 8) TABERY, E. *Hledá se prezident*
- 9) KOUDELKA, Z. *Prezident republiky*
- 10) NĚMEC, J. KUTA, M. *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém (studie Parlamentního institutu, 2009)*
- 11) HLOUŠEK, V. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*
- 12) KELLER, J. *Sociologie byrokracie a organizace*
- 13) PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, 1. díl – Obecná státověda*
- 14) NEKOLA, M., GEISLER, H., MOURALOVÁ, M. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011.
- 15) COLEBATCH, H. K. *Úvod do policy*. Praha: Barister and Principal, 2005.
- 16) POTŮČEK, M. *Capacities of Governance in the Czech Republic*. Praha: Matfyzpress, 2008.
- 17) KELLER, J. *Sociologie byrokracie a organizace*.
- 18) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (v platném znění)
- 19) Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)
- 20) Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky
- 21) Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- 22) odborné články a statě odborníků týkající se problematiky

8. Klíčová slova

politická změna, demokracie, Česká republika, prezidentské volby, volební principy, organizace voleb, volební zákon, volební právo, aktér, politický proces, proces tvorby politik, ústavní pořádek, veřejná správa, expertní kapacity, expertíza, rozhodovatelé, politické strany

V Praze dne 04. 02. 2013

Konzultant: PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Diplomant: Bc. Monika Formáčková, DiS.

Podpis:

Podpis:

Obsah

Úvod.....	4
Metody.....	6
Cíl práce, výzkumné otázky, metody práce	6
Zjišťování, sběr a analýza dat.....	8
Teoretická východiska.....	13
Teorie demokracie	13
Veřejná politika; politické stranictví, politické strany	16
Ústavní politika	16
Volby na území České republiky	17
Základní principy voleb	18
Druhy voleb v ČR.....	20
Policy work (PW).....	21
Policy advisory system (PAS), Policy analytical capacity (PAC).....	23
Policy analytical capacity (PAC)	24
Vývoj diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v čase	26
První snahy o zavedení přímé volby prezidenta	26
Návrhy na změnu způsobu volby prezidenta republiky 2001 – 2009	28
Návrhy na změnu způsobu volby prezidenta republiky 2010 – 2012	33
Expertíza politických stran České republiky (výstupy rozhovorů, dotazníků)	36
Argumentace pro zavedení přímé volby prezidenta a její oponentura	44
Argumentace expertů ústavního práva, politologie	46
Souhrn.....	53
Vyjádření reprezentantů politické sféry	53
Souhrn.....	60

Závěr	61
Summary	64
Použitá literatura a zdroje dat	65
Tištěné publikace (knihy)	65
Články, studie, vyjádření	66
Internet (on-line zdroje)	69
Právní předpisy	71
Rozhovory s respondenty	71
Rozhovor č. 1, JUDr. Cyril Svoboda	71
Rozhovor č. 2, JUDr. Stanislav Křeček	71
Rozhovor č. 3, Stanislav Grospič	72
Rozhovor č. 4, JUDr. Jiřina Rippelová	72
Rozhovor č. 5, doc. Jan Kysela, Ph.D.	72
Rozhovor č. 6, Mgr. Aleš Rádl	73
Rozhovor č. 7, Mgr. Helena Langšádlová	73
Rozhovor č. 8, Marek Benda	73
Rozhovor č. 9, Ing. Radim Vysloužil	73
Rozhovor č. 10, Mgr. Jiří Dientsbier	74
Rozhovor č. 11, RNDr. Alexandr Vondra	74
Seznam zkratk	75
Seznam příloh	76

„Nevíme-li, jakým směrem chceme, aby nás ústavní změny vedly, je lepší nevydávat se na cestu.“

(Stanovisko Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury k návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů [Senátní tisk 262])

Úvod

Volby všech druhů a úrovně jsou základním kamenem demokracie, demokratických principů, ideálů i hodnot. Jsou výkonem práva občanů na legitimizaci veřejné politiky, působí jako determinanta veřejné politiky. Fungování a organizace (resp. systém, struktura) voleb a tím naplňování demokratického étosu tvoří základní společenskou otázku, resp. společenský problém, a to obzvláště ve chvíli, kdy se tento systém mění (ve svých ústavních základech) a zakládá tak nový způsob obsazování veřejných postů, jímž je i post prezidenta republiky.

Náplní problematiky, kterou práce vysvětluje, je výkon práv daných Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod, jimiž je naplňován, v podobě občanské participace, cíl ve smyslu obsazení postu – mandát - výkon funkce volených zástupců v demokratickém státním zřízení. Tento nárok na politickou participaci je zajišťován prostřednictvím volebního procesu, jehož klíčové atributy jsou zakotveny v Ústavě ČR.

Jednotlivých témat v této oblasti můžeme nalézt více: úvahy nad kodifikací volebních zákonů, jelikož současná úprava je nejednotná a roztříštěná, nebo nastavení systému komunálních voleb, které odborníci považují za zavádějící (Lebeda, 2009); nebo malá identifikace elektorátu s krajským zřízením a z toho plynoucí nízká participace na volbách apod. Nejaktuálnějším tématem je však zavedení přímé volby prezidenta České republiky a reálné uskutečnění této volby (2013).

Lze tedy předpokládat, že původní podoba volby prezidenta, tj. nepřímá volba prováděná Parlamentem České republiky, byla postupně s přibývajícím intenzitou charakterizována jako veřejně-politický problém s apelem na jeho řešení? Proč bylo o změně rozhodnuto právě v roce 2012? Měly politické strany k rozhodnutí odborné podklady?

O možnosti zavedení přímé volby prezidenta ČR se hovoří již mnoho let (od vzniku České Republiky, intenzivněji po odchodu Václava Havla z funkce). Avšak teprve roku

2012 dospěl politický proces ke konkrétním politickým rozhodnutím v podobě přijetí ústavní novely, tj. ústavně-právního zakotvení přímé volby prezidenta republiky a příslušného prováděcího zákona. Zásadní změny ústavního pořádku nejsou časté a vyžadují dohodu politických stran. Lze tedy předpokládat i značnou sílu impulzu, který takovou změnu evokoval. Práce má tedy objasnit politický výstup v podobě změny procedury prezidentské volby, se zaměřením na interakci aktérů, která k této změně vedla. Analýza se zaměří na vztah politických a výzkumných kapacit, resp. expertízy, poradenství a rozhodovatelů, přičemž fáze rozhodování je jednou z fází cyklu veřejné politiky a je třeba se zamyslet nad vstupy/předpoklady pro politické rozhodování, jimiž jsou i odborné kapacity.

Metody

Cíl práce, výzkumné otázky, metody práce

Hlavním cílem diplomové práce, jak vyplývá z jejího vymezení, bude vysvětlit vztah mezi politikou a expertízou v dané oblasti a tedy souvztažnost přípravy rozhodnutí a samotného rozhodnutí o změně politiky. Je tedy mimo jiné nutné nalézt kapacity pro tvorbu konkrétní veřejné politiky (policy).

Dílčí cíl 1: zjistit, zda byla provedena expertíza.

Dílčí cíl 2: zjistit, zda měla expertíza, byla-li provedena, vliv na rozhodování, resp. změnu (outcome) v ústavní politice

Výzkumné otázky

Hlavní:

- Jaký vliv mělo expertní vědění na rozhodovatele, respektive jejich konečné rozhodnutí v procesu tvorby politiky v případě změny ústavní politiky?

Podpůrné a vysvětlující:

- Jaké (expertní) kapacity stojí za změnou principu volby prezidenta republiky?
- Jaký je přístup jednotlivých politických stran k expertíze?
- Jaké příčiny, argumenty a navrhovaná řešení lze identifikovat při diskusi o zavedení přímé volby prezidenta, resp. nevyhovujícím stavu stávajícího volebního procesu?
- Proč ke změně způsobu volby došlo právě v daném období? Jak tato změna koreluje s pozicí expertních kapacit?

Vývoj vymezení a strukturace tématu diplomové práce

V závěru těchto úvodních slov bych chtěla podotknout, že vymezení předmětu i obsahu práce, vč. teoretických konceptů, cílů, výzkumných otázek ad. prošlo od prvních

momentů po výslednou práci zásadními změnami. Původně měla práci vést doc. JUDr. Taisia Čebišová, CSc. Poté, co se vedoucí práce změnil, začalo se původní vymezení i strukturace tématu postupně pozměňovat, přetvářet. S odstupem času, studiem tématu, resp. literatury a na základě přednášek o expertních kapacitách je výsledné zaměření více zacílené na veřejně-politickou rovinu, roli expertízy a politických stran a na proces. Tento posun nebyl rychlý ani snadný, ale věřím, že přinesl dobrý výsledek. Tím se též vysvětluje značná odchylka práce od původně schváleného tématu a též schválených tezí, resp. jejich obsahu.

Výchozí metodou práce (resp. výzkumným designem, věcným ukotvením) je, jak vyplývá ze samotného názvu, **případová studie** (explorativní). Zaměřuje se na jeden konkrétní případ a v něm působící aktéry, vztahy, vzájemnou strukturu, vývoj, přičemž se snaží postihnout celistvost zvoleného případu a jeho širší souvislosti (Hendl, 2008). Jak uvádí Jelínková, případová studie jakožto metoda společenskovedního výzkumu umožňuje vhled do komplexních sociálních fenoménů a odpovídá na základní otázky „jak“ a „proč“ případy fungují a jaké jsou zde vztahy (Jelínková, 2011). V tomto případě půjde o zkoumání jediného případu. Expertízu politických stran, či politický proces, lze sledovat na mnoha jiných případech, jak dokázaly další práce.

Práce se snaží mít především explorativní charakter, nicméně k celkovému porozumění problému využívá též prvky deskripce a explanace. Práce není založena na komparativním základu, byť samozřejmě vychází též z komparace dosažených zjištění, avšak nikoli nad rámec dané případové studie. V první fázi je na místě analýza zvoleného fenoménu (vytčení politiky, jejích změn, jednotlivých prvků, struktur, časového rámce...), v závěru pomocí syntézy zjištěných skutečností dochází ke snaze zhodnotit tyto výsledky ve vztahu k teoretickým základům práce.

Za úskalí tohoto designu je považována mj. otázka generalizace. Tj. do jaké míry lze výstupy zobecnit. Domnívám se, že je možné ve výsledku především použít výstup ke komparaci zjištění s jiným případem obdobných proměnných, jelikož případ je sice jedinečný, specifický, avšak typově obdobný případům jiných politik, resp. rozhodnutí

na úrovni centrální politiky, za předpokladu stejného teoretického východiska, tj. zjišťování expertních kapacit.

Zjišťování, sběr a analýza dat

První z činností, kterou bylo nutné pro účely práce provést, bylo **studium dokumentů**. Účelem této fáze přípravy je pochopení základních pojmů, teoretických proudů, atp. tak, aby výstupem byla adekvátní optika, rámec, jímž na problematiku nahlížet a též operacionalizace proměnných, které se k problematice vztahují. Studium dokumentů též vyprofiluje síť zainteresovaných aktérů a relevantních autorů a tím generuje podklady pro další fázi práce, tzn. na základě získaných vědomostí je možné postupně sestavovat okruhy, témata, otázky k rozhovorům, případně dohledávat další zdroje a systematizovat argumentační linie problému na pozadí diskursu politického i mediálního. Z předchozího tedy vyplývá nutnost analýzy zdrojů k tématu a následné syntézy zjištěných prvků do argumentační linie, do chronologického pořadí vývoje politiky a etablování klíčových pojmů, teoretických proudů a aktérů, v tomto případě především politického a expertního charakteru.

Studované dokumenty lze rozdělit do několika skupin: **odbornou literaturu** (knihy, vědecké články) zaměřené na teoretickou část práce, tj. k teoriím politického procesu (např. Colebatch, 2005), politických stran, expertních kapacit (např. Craft, Howlett, 2012; Colebatch, Hoppe, Noordegraaf, 2010), demokracie (např. Hloušek, Kopeček, 2007), volebních systémů (např. Antoš, 2008) apod. a dále k otázkám případové studie, tj. k literatuře pojednávající o diskusi o Ústavě České republiky, právním a politickým aspektům změn ústavního systému, politice volebních reforem, o výkonné moci, prezidentu republiky a způsobu jeho volby (např. Kubát 2003, 2013; Kudrna, 2011). Dalším druhem dokumentů (rozdělení zůstává stejné) jsou dokumenty **programové**, tj. dokumenty politických stran a vlády ČR (a též dokumenty stranické v podobě stanov politických stran). Dále pak dokumenty **legislativní**, tj. právní předpisy, jejich návrhy a další dokumenty vztahované k diskusím o nich na úrovni Parlamentu ČR (parlamentní, senátní tisky, usnesení apod.). Dále jsou to výstupy z **konferencí**, popř. **vyjádření expertů**, či expertních institucí (např. Parlamentní institut), v určitých případech by

tyto dokumenty snad bylo možné označit za výzkumné. Závěrem je tu též určitý mediální diskurs, sledování projevů v médiích, blogů, profilů a dalších internetových zdrojů, včetně volebního portálu.

V případě **vyjádření odborníků na ústavní právo a politologii**, zpracovaná pro Stálou komisi Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury byl zvolen přístup oslovení autorů těchto vyjádření, tj. šestnácti odborníků, jelikož souhrn těchto vyjádření není volně dostupný a bylo vyhodnoceno jako nevhodné užívat již parafrázované či citované úryvky z těchto vyjádření, pro možnost zkreslení obsahu (vytržení z kontextu) apod. Oslovení tedy byli všichni zmínění, nicméně nakonec byla navázána komunikace s docentem Janem Kyselou, tajemníkem komise, který mohl poskytnout soubor všech vyjádření.

Dalším stupněm, na podkladě zjištěného, je **dotazování** vybraných respondentů pomocí polo-strukturovaného rozhovoru. Tento je sestaven částečně v souladu s grantem GA ČR P408/13/20962 České politické strany a jejich expertní kapacity v oblasti veřejných politik.

Setkání s respondentem je vždy započato *Informovaným souhlasem* respondenta s prováděným výzkumem. Rozhovory jsou nahrávány na záznamové zařízení a tyto záznamy posléze přepsány. Respondent v závěru rozhovoru obdrží též stručný doplňkový dotazník ohledně preferovaných zdrojů informací.

Rozhovor sestává ze tří bloků otázek zaměřených na pozici respondenta, generování a distribuci expertízy politické strany, expertní kapacity, v neposlední řadě na diskusi o přímé volbě prezidenta, vývoj politického procesu a argumentace v této sféře. Nelze předpokládat, že budou vždy položeny veškeré otázky, některé lze považovat za základní, jiné za vedlejší. Samotný průběh rozhovoru může některé otázky z titulu předešlých odpovědí vyloučit, v jiných případech naopak navodit otázky další. Obsah rozhovoru musí nutně podléhat i vnějším okolnostem, tj. ochotě a času respondenta. První rozhovor bude pojat jako pilotní, tedy bude ověřovat strukturu, obsahovou stránku i délku rozhovoru.

Z odpovědí jsou extrahovány informace na základě klíče, odpovídající tabulce argumentů k přímé volbě prezidenta a jednotlivým výzkumným otázkám a zároveň odpovídající zaměření jednotlivých bloků otázek při dotazování. Informace jsou pak reflektovány v textu práce.

Výběr respondentů probíhá na základě uvážení výzkumníka. Vzhledem k meritův tématu práce se jeví jako adekvátní výběr respondentů z oblasti Parlamentu ČR. Diskuse o přímé volbě prezidenta má sice mnohaletou „tradici“, stěžejní je však okamžik, kdy došlo k přelomu, tj. změně, tj. schválení novely Ústavy ČR zavádějící přímou volbu prezidenta. Zaměření výběru respondentů tedy odpovídá VI. volebnímu období Poslanecké sněmovny ČR, resp. vlády RNDr. Miroslava Nečase. Znamená to tedy zaměření na parlamentní politické strany v oné době. Tím je tedy dán první rámec výběru, který ovšem v opodstatněných důvodech nemusí být stoprocentně respektován, jak bude rozvedeno dále.

Dalším kritériem výběru je vztah respondenta k problematice. Je tedy třeba z pléna poslanců, popř. senátorů, zvolit ty, u nichž lze předpokládat větší zájem, erudici apod. Toto je extrahováno pomocí výběru z výborů, resp. komisí zaměřených na problematiku (Ústavně-právní výbor ad.). Pomocí může být orientace na konkrétní osoby, které se nějakým způsobem profilyovaly v diskuzi o přímé volbě prezidenta, např. tím, že stáli za některým z návrhů na zavedení přímé volby prezidenta aj.

Při těchto kritériích vycházím z předpokladu, že reálné vzhledem k časovým a dalším kapacitám pro diplomovou práci je provedení rozhovorů se dvěma členy každé parlamentní politické strany (v té době ČSSD, ODS, TOP 09, KSČM, VV, resp. LIDEM). U posledně jmenované je problematické krátkodobé působení strany na politické scéně a její štěpení, nelze tedy očekávat optimální výstupy v otázkách obecněji zaměřených na fungování politické strany, ale spíše v otázkách politiky na úseku přímé volby prezidenta.

Z výše nastíněných kritérií se vymyká případ KDU-ČSL. Lze však považovat zahrnutí této politické strany za přínosné, jelikož mimo VI. volební období byla v obdobích předešlých (v nichž též diskuze o přímé volbě prezidenta probíhala) v Poslanecké

sněmovně ČR zastoupena a jedná se o stranu, která byla dříve velmi aktivní v prosazování zavedení přímé volby prezidenta. V tomto případě považuji za adekvátní jeden rozhovor.

Průběh sběru dat. Původní záměr se podařilo poměrně úspěšně naplnit. Reálně byl tedy osloven pouze jeden respondent zastupující KSČM, stejně tak TOP 09 (předešlá komunikace o elektronické verzi dotazování se nepodařila zrealizovat). Seznam uskutečněných rozhovorů a údaje o respondentech jsou uvedeny jako podkapitola kapitoly „Použitá literatura a zdroje dat“.

Přes obavu, že kýženi respondenti budou mít nízký zájem rozhovor poskytnout, dílem pro nedůvěru, dílem pro obvyklou vytíženost takto postavených osob, byla překvapující jejich ochota. Lze ji pravděpodobně vysvětlit mj. časovým odstupem od rozhodné skutečnosti, ale jedná se pouze o nepodloženou úvahu. Mimo to jistě má svou váhu způsob oslovení respondentů a téma.

Výběr respondentů lze považovat za dobře zvolený proto, že se projevíly „sítě“, tj. odkaz jednoho respondenta na možný názor, či na osobu jiného respondenta. V dotazování dalších respondentů by přesto bylo možné pokračovat, jelikož respondenti uvedli i další osoby, které byly v tématu angažovány.

Veškerí respondenti podepsali Informovaný souhlas s rozhovorem. Prvních osm respondentů bylo požádáno o vyplnění doplňkového dotazníku, zbylí respondenti vzhledem k termínům dotazování těsně před odevzdáním práce již o doplňkový dotazník žádání nebyli. Anonymita nebyla respondenty požadována, což považuji za velký přínos práce. Jediný respondent odmítl nahrávání rozhovoru na diktafon, v tomto případě byly pořizovány pouze poznámky.

Zpracování dat. Doplňkové dotazníky byly vyhodnoceny zjištěním četnosti jednotlivých odpovědí (výsledky uvádí tabulka v příloze práce). Doplňkové dotazníky mají sloužit pouze k ilustraci zdrojů znalostí/vědomostí/odbornosti respondentů. Jejich vypovídací hodnota pro malý počet respondentů není vysoká a v průběhu sběru dat bylo zhodnoceno, že tento zdroj nemá potenciál přinést práci adekvátní výstupy.

Rozhovory byly přepsány. Některé pasáže, již zřejmě odbočující od tématu, byly z přepisu vynechány, což je v textu zaznamenáno. Řeč byla většinou (za předpokladu, že nespisovné slovo nebylo vhodné zanechat v originálním znění) přepsána do spisovného českého jazyka a byla vynechána některá „průniková“ a „uzavírací“ slova, která netvoří obsah hovoru. V přepsaných textech byla následně vyhledána klíčová témata, podle nichž jsou pak citace uváděny v práci. Výstupy pak byly zaneseny do struktury práce.

Teoretická východiska

Jak uvádí Grix, ontologie je startovní čára veškerého výzkumu, základní kámen, od něhož se odvíjí epistemologické a metodické pozice. (Grix, 2002) Prvně je třeba vymezit, jak je vnímána sociální realita? V perspektivě konstruktivismu, či objektivismu, práce vychází z vnímání reality ve smyslu konstruktivistickém, tedy že sociální realita je utvářena na základě jednání aktérů, tedy průběžně, tedy že se sociální dění podrobuje neustálé interakci aktérů a z ní plynoucích proměn, revizí. Epistemologicky se pak přiklání k rovině interpretativní.

Práce pak vychází z metod, jak jsou popsány v kapitole. Výchozím předpokladem je demokratické zřízení státu, v tomto prostředí pak koncept „policy work“ (volným českým překladem pojmu je „pracovní činnost v oblasti veřejných politik“), který je interpretován především z díla Hala K. Colebatche. V souvztažnosti s „policy work“ je užíván koncept poradenských systémů, analytické kapacity, resp. expertízy politických stran. Mezi hlavní představitele tohoto proudu patří Michael Howlett. Jednotlivá teoretická východiska jsou rozvinuta v následujících kapitolách.

Teorie demokracie

Práce vychází z předpokladu demokratického zřízení státu a z konceptů přidružených (např. právní stát, lidská práva) a z funkcí a principů navazujících (fungování veřejné správy apod.). Každý z těchto a též mnohých dalších pojmů, je obsahem velkého množství odborné literatury a rozváděn mnoha významnými autory. Demokratické principy jako takové dávají výchozí předpoklad k politice v její různorodosti a komplexnosti, jak ji známe dnes. Volby jsou pak nepopíratelně jedním z klíčových hybatelů demokracie. Pojem demokracie provází celou práci a ta s ním nakládá de facto jako se samozřejmým předpokladem. Takový předpoklad nemusí být v v čase neměnný, ale v tomto případě je bezprostředně spjat s vývojem diskutovaného tématu, resp. jeho věcného ukotvení v případové studii přímé volby prezidenta.

Není tedy na místě rozvíjet pojem demokracie, vycházím z předpokladu znalosti jeho obsahu. Stručně tedy pouze k některým aspektům: jednotlivé podoby, prvky, formy či principy fungování demokracie jako politického režimu jsou velmi diskutované. Vymezení je složité, košaté a má mnoho podob a mnoho struktur/systémů, z nichž se některých dotkneme dále v práci. Současná podoba demokracie v České republice je otázkou vývoje jak minulého, tak i budoucího, s patrným vlivem doby komunismu, který tento vývoj v centrální a východní Evropě přerušil.

Vycházíme ze základních premis lidských práv a ustanovení Ústavy, kde jsou základní demokratické principy zakotveny a rozvedeny – tj. rozdělení mocí (zákonodárná, výkonná, soudní), volná soutěž politických stran, lid jakožto základní zdroj moci, základní pravidla voleb ad.

Z moderní doby je význačným autorem např. Robert A. Dahl, který reálné demokracie pojímá jako „moderní zastupitelské demokracie se všeobecným volebním systémem“, tyto označuje jako polyarchie a mimo jiné ve své práci vymezuje tři demokratické transformace (Říchová, 2002). Dále viz např. též Giovanni Sartori, zabývající se teorií demokracie či srovnávacím ústavním inženýrstvím; díla Schumpetera, Milla, Tocquevillea, Rousseaua a dalších. Antickým základem jsou pak myšlenky Platónovy či Aristelovy. Nicméně jen typologií snažících se zachytit tento pojem ve všech jeho rovinách je nespočetně, a to nejen vzhledem ke stáří pojmu.

Zde vycházím z demokracie za působení tržních, kulturně-historických a sociálních institucí, tradic a principů, tedy takové, která je reflexí soudobé občanské společnosti a soudobého státu. Důležitým je tedy rozdělení na demokracii přímou (participativní) a nepřímou (zastupitelskou), z níž můžeme odvodit ještě demokracii „parlamentní“ a „prezidentskou“ (Hloušek, Kopeček, 2007).

Mýtus přímé demokracie. Slovní spojení, resp. pojem přímé demokracie zaznívá velmi často, a to mimo jiné ve spojení se zavedením přímé volby prezidenta. Výklad přímé demokracie, jak je užíván, je ovšem mylný a zavádějící. Přímá demokracie znamená přímou vládu občanů samotných, např. prostředním všeobecných shromáždění. Přímá demokracie se na celostátní úrovni soudobých demokracií nevyskytuje, lze se setkat

s prvky polopřímé demokracie. Samotná přímá volba prezidenta je **příkladem nepřímé demokracie**, jelikož si občané ve volbách volí svého reprezentanta, který je posléze zastupuje jakožto hlava státu a vykonává svěřené pravomoci (Novák, 2008).

Demokracie parlamentní vs. prezidentská.

- *„Základní rozlišení obou hlavních modelů zastupitelské demokracie spočívá v odlišném rozdělení kompetencí a vzájemných vztahů tří základních druhů moci: exekutivy, legislativy a judikativy. Judikativa je ovšem v obou modelech oddělena od jiných mocí, takže základní odlišnost spočívá ve vzájemném vztahu mezi výkonnou a zákonodárnou mocí.“* [Hloušek, Kopeček, 2007]

Prezidentská demokracie se, velmi stručně, vyznačuje oddělením moci zákonodárné a výkonné, jejímž představitelem je prezident. Parlamentní demokracie se může pojit jak se zřízením v podobě republiky, tak v podobě monarchie. Zde platí zásada sdílené moci a svrchovanosti legislativy. Na podkladě těchto základních konceptů započaly diskuse o režimu **poloprezidentském**. V České republice se tento pojem obvykle pojí s diskusí o zavedení přímé volby prezidenta. V tomto režimu se uplatňuje tzv. dvouhlavá exekutiva, kdy obě tyto složky reálně vládou. Myslí se jimi premiér (tj. vláda v čele s premiérem) a prezident. Každá z těchto „hlav“ má vlastní legitimizační základ a od něho odvozenou autonomní autoritu. Prezident je volen nezávisle na Parlamentu (ať již přímo, či nepřímo) a není vůči Parlamentu politicky odpovědný. Takto nastavený koncept poloprezidentského režimu je však podroben kritice, přičemž někteří autoři zpochybňují, že skutečně existuje jako svébytný režim; uznávají pouze určitý smíšený model mezi parlamentním a prezidentským režimem. Samotný autor teorie poloprezidentského režimu, Maurice Duverger, ho uvedl tak, že se vyznačuje střídáním dvou fází, a to fáze prezidentské a fáze parlamentní. To znamená střídání dvou základních typů, nikoli vlastní svébytný režim. Možným východiskem je pojmut střídání fází jako oscilaci ve vlastním poloprezidentském režimu. Další autoři, jako např. Alan Siaroff, vnořil poloprezidentský režim do parlamentního, jakožto jeden z typů parlamentních režimů. (Kubát, 2013).

Veřejná politika; politické stranictví, politické strany

Co je veřejná politika? Definice tohoto fenoménu je mnoho, snažíc se obsáhnout široké spektrum tohoto problému. V této práci budu pracovat s minimalistickou definicí Thomase R. Dye: „*public policy is whatever governments choose to do or not to do*“ (Dye, 1976 in Veselý, Nekola, 2007)⁵. Podle Potůčka veřejnou politiku utváří napětí mezi teorií a praxí (Potůček a kol., 2005).

V českém jazyce, jakožto i v jiných jazycích, existuje pouze jediný termín – politika. Anglicky mluvící země umí tento pojem rozlišit ve třech rovinách: policy, polity a politics. Velmi stručně, polity reprezentuje politický řád, politics reprezentuje dynamický proces střetávání zájmů a přístupů, policy pak obsah jednotlivých politik (Veselý, Drhová, Nachtmannová, 2005). Veřejná politika v tomto případě, stejně jako u případu demokracie, je samostatným rozsáhlým tématem, jemuž se věnuje mnoho autorů. Vycházím opět z předpokladu základní znalosti pojmu „veřejná politika“, který zde nebudu dále rozebírat. Účelem tohoto přiblížení je především úvod k následující kapitole, tedy ústavní politice, která svým obsahem reprezentuje rovinu „policy“.

Ústavní politika

Zvolené téma je z hlediska zkoumaných veřejných politik co do pohledu role expertního vědění zcela unikátní. Nejedná se vysloveně o komplexní veřejnou politiku, jakou je například politika vzdělávací, zdravotní apod., ale spíše veřejně-politický problém v rámci politiky, kterou bychom mohli nazvat „ústavní“. Specifičnost této veřejné politiky tkví v její podstatě. Ústavní náležitosti jsou zastřešující úrovní všech veřejných politik, mnohem rigidnější, stálější, de facto základním kamenem. Funkčnost a náležitosti ústavních aspektů ovlivňují jakoukoli další veřejnou politiku – jedná se o konstitutivní politiku, zaměříme-li se na její účinky, tedy takovou, která se zabývá uspořádáním společenského i politického života (Veselý, Drhová, Nachtmannová, 2005).⁶

⁵ Volně přeloženo: veřejná politika je cokoli, co se vláda rozhodne udělat, či neudělat.

⁶ T. Lowi (1972) rozdělil veřejné politiky do čtyř skupin podle jejich účinků na distributivní, redistributivní, regulační a konstituční.

Pro svou povahu se jedná o politiku, která nepoutá pozornost aktérů pravidelně a intenzivně, jakožto ostatní politiky, které jsou ve veřejně-politickém dění zastoupeny i daleko vyvinutější sítí institucí, v podobě ministerstev aj. Lze tedy předpokládat, že aktérů i expertů v této oblasti, která není v běžném veřejně-politickém diskursu tolik „atraktivní“, bude méně. Změny v Ústavě jsou mnohem méně časté. Ústavní politika negeneruje přímé detailní následky tak, jako např. otázky zdravotnictví, vzdělávání, mandatorních výdajů. Je tedy pravděpodobné, že ústavní politika je též mnohem méně populární pro lobbismus, byť takový aspekt nelze vyloučit.

Otázka prosazení změny, odchylky od status quo ústavní politiky je též odlišná než u ostatních politik. Ústavu lze měnit pouze ústavními zákony a tyto podléhají schválení nikoli nadpoloviční většinou hlasů, ale třípětinovou většinou hlasů všech poslanců a třípětinovou většinou hlasů všech senátorů [Ústava ČR, čl. 39]. Vidíme-li tedy, jak náročná je politická diskuse nad některou z dalších „běžných“ veřejných politik a obtížné bývá prosazení změny, je patrné, že ústavní politika obnáší diskusi na jiné úrovni, která vede k politickému konsensu napříč politickým spektrem.

Ústavní politika se tudíž bude vymykat i běžným periodám způsobených volebním cyklem, byť sledovaný jev, tj. schválení přímé volby prezidenta republiky, můžeme považovat za příklad opačného fenoménu, kdy aktivizace aktérů byla obvykle podmíněna obdobím původně nepřímé volby prezidenta republiky.

Volby na území České republiky

Česká republika je demokratickým právním státem. Volby jsou legitimním a konkrétně definovaným prostředkem vyjádření vůle občanů, jejichž výsledkem je zvolení zástupců (podle typu voleb), kteří na různých úrovních vykonávají své funkce ve veřejné politice (v rámci svých mandátů). Neopomenutelným výchozím zdrojem pro charakteristiku problému je Ústava ČR a Listina základních práv a svobod (Ústava ČR). Listina vymezuje generální klauzuli ochrany demokracie, resp. výchozích demokratických principů (LZPS).⁷ Jednotlivé druhy voleb jsou pak upraveny samostatně konkrétními volebními

⁷ Viz čl. 21: „*Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců. ... Volební právo je všeobecné, rovné a vykonává se tajným hlasováním.*“

zákony. Pro „roztříštěnost“ těchto zákonů, z nichž každý udává specifické podmínky pravidel volebního procesu, se diskutuje o možnosti kodifikace volebního práva. Veškeré volební zákony by měly respektovat základní principy demokracie a základní principy demokratických voleb.

Základní principy voleb

Volební systémy jsou rozmanité, přesto se dají vysledovat jejich společné principy. Ty vycházejí z mezinárodních dokumentů upravujících lidská práva (vč. politických) a vnitrostátního právního řádu. Literatura se v otázce specifikace „základních principů“ mírně liší. Důležitou poznámkou je, že zmíněné principy definují *ideální* formu voleb, již ale v praxi bývá problematické stoprocentně naplnit. Principy se navíc vzájemně prolínají, podmiňují a doplňují, což je charakteristický rys mnohých (nejen) politických modelů, typologií a pravidel. Realita pak osciluje mezi ideálními typy, utváří jejich kombinace (např. parlamentní režim, prezidentský režim a diskuse o jejich kombinacích a tzv. poloprezidentském režimu).

Autoři se různí v počtu uváděných základních principů voleb. Někteří autoři pracují s pěti, jiní autoři pracují pouze se čtyřmi základními principy: všeobecností, rovností, přímostí a tajností hlasování. Liší se také výklad, respektive chápání jednotlivých principů.

Je nutné připomenout, že volby nejsou problematikou nedotčenou ostatními faktory, nelze je vytrhnout z kontextu historického vývoje a stávající sociální, ekonomické, politické, kulturní situace.

Práce dále vychází z výčtu základních volebních principů (které lze pojímat jako nástroje ústavní politiky) podle Antoše (2008), který jich ve své publikaci uvádí šest, tudíž reflektuje jedno z nejširších spekter volebních principů a všechny lze aplikovat na analyzovaný problém, což je také důvod zvolení tohoto přístupu. Antoš (2008) mezi základní principy voleb zahrnuje:

- 1) všeobecnost volebního práva;
- 2) rovnost volebního práva;

- 3) přímost volebního práva;
- 4) tajné hlasování;
- 5) svobodné volby;
- 6) zásady poměrného zastoupení a většinového systému.

Všeobecnost voleb je limitována občanstvím, věkem a trvalým pobytem (z.č. 491/2001 Sb.). V historii byl tento princip omezen například pouze na muže. Zásada občanství je prolomena Smlouvou o fungování Evropské unie, která přiznává právo volit a být volen také občanům EU, kteří mají trvalý pobyt v obci, v případě komunálních voleb (SFEU). Věková hranice je stanovena pro aktivní volební právo v souladu s dosažením „plnoletosti“, tj. 18 let. Věková hranice pasivního volebního práva, tj. práva „být volen“ se liší podle druhu voleb, resp. vykonávané funkce. Neexistuje dálkový způsob volby. Zákon stanoví „překážky výkonu volebního práva“ - osoba je stále subjektem volebního práva (splňuje výše dané zásady), přesto se volby nemůže zúčastnit (výkon trestu odnětí svobody, ochrana zdraví lidu, zbavení způsobilosti k právním úkonům, vojenská služba).

Rovnost volebního práva lze chápat ve třech úrovních. 1) Každý volič má stejný počet hlasů – každý volič ve volbách od obecních zastupitelstev má obecně právo dát hlas tolika kandidátům, kolik se zde volí zastupitelů. V ostatních volbách má obvykle volič pouze jediný hlas (v jehož rámci může udělovat preferenční hlasy, jde-li o kandidátku politické strany či hnutí). 2) Hlas každého voliče má stejnou hodnotu (rovnocenné přepočítávání hlasů na mandáty). 3) Rovnost příležitostí, která má zajistit, aby nebyli diskriminováni žádní kandidáti. K tomu se vztahuje také otázka financování stran, financování kampaní atp. a dále problematika registrace nezávislých kandidátů a sdružení nezávislých kandidátů či otázka uzavírací klauzule. K problematice přepočítávání hlasů na mandáty a tedy skutečné rovnosti váhy hlasu se váže otázka volebního inženýrství, volebních obvodů, tzv. gerrymanderingu.

Přímost volebního práva znamená, že volič svůj hlas „dává“ přímo tomu, kdo má být zvolen a nevyužívá k tomu prostředníky, kteří by volbu provedli za něj. Volič

sám/osobně musí odevzdat hlasovací lístek do urny. Jak již bylo řečeno, neexistuje zde ani dálkový způsob volby.

Tajnost hlasování je úzce spjata s principem svobodných voleb, jelikož tento princip má znemožnit komukoli dalšímu, aby zjistil, jaká byla voličova vůle. Tajnost hlasování je *povinností*⁸, nikoli *právem* voliče (což mnozí opomíjejí). Volby tedy musí být realizovány takovým způsobem, aby tento princip zajistily.

S tajností souvisí také velikost volebních okrsků. Zákon stanoví, že volební okrsky by se měly utvářet tak, aby měly přibližně 1000 voličů. Tímto má být zajištěno, že nebude dohledatelné, jak který volič hlasoval. U obcí menší velikosti (s nízkým počtem oprávněných voličů) je však toto kritérium zřejmě nesplnitelné.

Svobodné volby jsou takové, které respektují soutěž politických sil demokratické společnosti, kdy občané mohou hlasovat bez nátlaku pro zvolený politický subjekt a které zajišťují legitimitu orgánům veřejné moci. Tento princip je fakticky nadřazen všem ostatním. Týká se mj. registrace kandidátů, volební kampaně, svobody volit, možnosti přezkumu voleb soudem, organizace voleb... Většinou se setkáme s několika (i mnoha) kandidujícími subjekty, z nichž lze vybírat několika způsoby, podle druhu voleb.

Pro volby do zastupitelstev obcí, krajů, Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, Evropského parlamentu platí zásada **poměrného zastoupení**. Zástupci Senátu ČR a přímo volený prezident ČR jsou voleni na základě **většinového systému**.

Druhy voleb v ČR

V České republice se v současné chvíli konají následující druhy voleb. Uvedeny jsou vždy s periodicitou, posledním rokem konání a volební účastí z tohoto roku pro orientaci o míře participace občanů při jednotlivých volbách:

⁸ Zákon č. 491/2001 Sb., ustanovení § 34, odst. 1: „Po obdržení hlasovacích lístků a úřední obálky vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků...“ a dále odst. 6: „Voliči, který se neodebral do tohoto prostoru, komise hlasování neumožní.“

1) Volby do zastupitelstev obcí, konané každé 4 roky. Volební účast v naposledy konaných volbách, tj. v roce 2014, činila 48,48 %.

2) Volby do zastupitelstev krajů, konané každé 4 roky. Volební účast v naposledy konaných volbách, tj. v roce 2012, činila 36,89 %.

3) Volby do Evropského parlamentu, konané každých 5 let. Volební účast v naposledy konaných volbách, tj. v roce 2014, činila 18,20 %.

4) Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, konané každé 4 roky. Volební účast v naposledy konaných volbách, tj. 2013, činila 59,48 %.

5) Volby do Senátu Parlamentu ČR, konané obecně každé 2 roky, kdy se doplňuje 1/3 senátorů a volí 1/3 volebních obvodů, v konkrétních volebních obvodech tedy jedenkrát za 6 let. Volební účast v naposledy konaných volbách, tj. v roce 2014, činila 38,62 % v prvním kole a ve druhém kole 16,69 %.

6) Volba prezidenta republiky, konaná každých 5 let. Zatím se v roce 2013 uskutečnila první přímá volba prezidenta. Volební účast v prvním kole činila 61,31 %, ve druhém kole 59,11 %.

Četnost voleb konaných na území ČR je jedním z témat rozvinutých při argumentaci o zavedení přímé volby prezidenta.

Policy work (PW)

Termín „policy work“, tedy pracovní činnost v oblasti veřejných politik, je stejně mnohoznačný jako „veřejná politika“. Jeho hranice stěží můžeme označit za jasné a jeho obsah má tolik podob, kolik jich má složitá sociálně-politická realita a na ní vystavěné veřejné politiky. Termín je v oblasti veřejné politiky navíc relativně nový a není zcela ukotvený. Snaží se reflektovat praxi veřejných politik a nahradit tradičnější pojem „policy analysis“, tj. analýzu veřejné politiky (Novotný, 2013). PW zahrnuje dvě perspektivy – jedná se o proud bádání, resp. vědecký přístup, a zároveň předmět tohoto bádání. Koncept PW se musí dále vyrovnat se změnami ve vnímání veřejných politik, i jejich praxe. Konkrétní podoby tedy tento pojem nabývá prostřednictvím

osob, které s ním, nebo v jeho rámci, pracují a prostřednictvím veřejných politik takových, jaké v danou chvíli jsou, resp. každá veřejná politika může PW formovat jiným způsobem. Jak uvádí Colebatch, obsah PW se proměňuje v čase a prostoru a zároveň s aktivitami lidí (Colebatch, 2006). Koncept PW odvisí od dynamického procesu vývoje veřejných politik, daných aktivitami, interakcí aktérů, institucemi a dalšími proměnnými. I veřejná politika, s níž disponuje tato práce, má svá specifika, jak je uvedeno v samostatné podkapitole.

„Veřejné politiky se staly nejvýznamnější aktivitou státu a jejich vykonávání prošlo zásadní institucionalizací a profesionalizací prostřednictvím vytvoření tak specifických pracovních pozic, které se veřejným politikám věnují, tak systému profesní přípravy pro tyto pozice.“ [Novotný, 2013]

Toto tvrzení je základní tezí práce, základním konceptem, který je zkoumán na případové studii přímé volby prezidenta. Účelem je zhodnotit, jaký je obsah dané veřejné politiky, otázky profesní přípravy, resp. profesionalizace a institucionalizace; zhodnotit, do jaké míry se jedná o teoretickou rovinu a v jaké míře je expertní vědění, odbornost, užita v praxi českých politických stran.

Jak dále uvádí Novotný v souvztáhnosti s Colebatchem, veřejná politika není jen otázkou výstupu, resp. výsledku v podobě volby jedné z alternativ, ale též procesu, aktivity aktérů, která k tomuto výsledku vede. Každá politika je dána podle Colebatche třemi stěžejními atributy, kterými jsou řád, autorita a odbornost. Ústavní politika, jak o ní bylo pojednáno, je výjimečná ve všech uvedených attributech. Rigiditou řádu, autoritou odvozenou jak z Ústavy samotné, tak též vzhledem k podmínkám schvalování jejích změn, resp. rozhodování o její podobě a též v odbornosti, která není obvyklým „tématem“ rozhodovatelů, a proto i aspekty policy work a odborných kapacit jsou v této politice odlišné, nežli v politikách ostatních - zdravotní, fiskální, sociální... (Novotný, 2013). Vyjdeme-li z rozdělení politik (Colebatch, Hoppe, Noordegraaf, 2010) zaměřených a) na problém, či b) na proces, vyznačuje se vývoj Ústavní politiky z perspektivy zavedení PVP charakteristikami kategorie druhé, tedy nejde podle všech

rysů primárně o reálný problém a volbu vhodné alternativy, ale o dlouhodobý proměnlivý proces odvislý od aktérů, jejich zájmů, cílů, hodnot.

Policy advisory system (PAS), Policy analytical capacity (PAC)

J. Craft a M. Howlett ve své práci z roku 2012 (Craft, Howlett, 2012) uvádí, že posuny ve způsobu vládnutí změnilo prostředí fáze formulace politiky. Koncept PAS, tedy jedinečný systém aktérů, poskytující informace, znalosti, doporučení pro rozhodovatele v té které politice, se teoreticky vyvíjí a při tomto procesu naráží na některá úskalí, kdy modely neodpovídají praxi, resp. nemají dostatečnou vypovídací hodnotu. Nevládní složky PAS jsou obvykle o to méně známé, mnohdy se jedná o zcela neformální složky. Zdroje a vzorce vlivu mezi těmito aktéry se různí. Teorie PAS se zabývá, mimo jiné, snahou o zjištění, z jakého důvodu je možné u některých aktérů shledat vyšší vliv, kterým převáží nad ostatními, tedy snahou o zlepšení pochopení struktury a funkce PAS.

Úvodní konceptuální modely PAS vycházely z pozičních předpokladů aktérů, tedy „umístění“ poradců vně či uvnitř vlády. V tomto pojetí bylo možné nazvat PAS „trhem“ politických idejí, zahrnujícím nabídku, poptávku a promotéry, tedy prostředníky mezi těmi, kdož rady potřebují a těmi, kdo rady produkují. Halligan k tomuto modelu přidal dimenzi kontroly, tedy do jaké míry vlády mohly ovlivňovat aktéry nabízející odborné poradenství. Velmi důležitou součástí otázky vlivu, a tedy fungování PAS, se stala dimenze obsahu poradenství, nikoli pouze umístění aktérů.

Koncept PAS je, mimo jiné, spjat s vnímáním politiky jako takové, resp. rozlišením vertikálního a horizontálního pojetí, jak jej popisuje Colebatch (Colebatch, 2005). Vertikální rozměr politiky je pojímán ve smyslu přenosu autoritativních rozhodnutí „od shora dolů“, kdy učiněné rozhodnutí je přeneseno na úředníky, kteří je mají implementovat. Horizontální rozměr je rozměrem strukturálního jednání, které odpovídá dialogu mezi různými institucemi. Tyto dva rozměry se vzájemně doplňují, protože konsensus nabytý jednáním na horizontální úrovni musí dojít k adaptaci v rovině vertikální. Colebatchův model vertikální a horizontální politiky dává tedy

výchozí předpoklad pro zodpovídání otázky „kdo stojí za tvorbou politiky“, což zahrnuje, resp. umožňuje identifikovat též PAS či PAC.

Obsah politického poradenství je tedy další dimenzí, která poradenský systém determinuje. Týká se mj. otázky, do jaké míry je obsah rady shodný se zájmy/cíly rozhodovatelů, resp. politických stran. Zabývá se určitou dichotomií mezi technickými informacemi, hodnotově se blížícími neutralitě (statistická data, analýzy aj.) a informacemi ideovými či pro-stranickými, reflektující úhel pohledu daných rozhodovatelů. Postupný vývoj politické reality tuto posouvá stále více k horizontálnímu rozměru. Svou poradenskou roli nesehrává pouze exekutiva, poradenství uvnitř „vlády“ (poradci spjatí s rozhodovateli či politickou stranou), veřejná správa, ale též vnější instituce, jakými jsou think-tanky, akademická sféra, profesní organizace, neziskové organizace, včetně zcela neformálního poradenství. Craft a Howlett dále vznášejí otázku, zda jsou rady tím méně, či tím více technické, čím je aktér poradenského systému blíže k rozhodovateli. (Craft, Howlett, 2012). Každopádně tak jako jsou odlišné politiky, sektory, tak jsou odlišné i poradenské systémy. Otázkou tedy je, jak je tento systém koncipován v České republice, na úseku ústavní politiky a ve sféře politických stran.

Policy analytical capacity (PAC)

Tento přístup se pokouší analyzovat aktivity pracovníků/aktérů policy work. Směřuje ke zkoumání chování a pracovních výkonů pracovníků, resp. analytiků veřejných politik především vzhledem k jejich analytické kapacitě. Snahou je tedy objasnit KDO jsou tito lidé, ale zároveň CO KONKRÉTNĚ DĚLAJÍ a dále objasnit PROFESNÍ PŘÍPRAVU a to, jak tato koresponduje s reálně vykonávanou činností. PAC lze vymezit jako schopnost instituce/organizace (např. politické strany) provádět výzkum, analýzu v oblasti veřejné politiky (Howlett, Oliphant, 2010). Tedy, mimo jiné, ovládat výzkumné metody, informační toky, formulovat cíle politiky, integrovat informace do rozhodovacího procesu apod. (Howlett, 2009). Míra úrovně analytické kapacity posléze odvozuje schopnost instituce čelit výzvám veřejných politik, resp. měnícího se způsobu vládnutí.

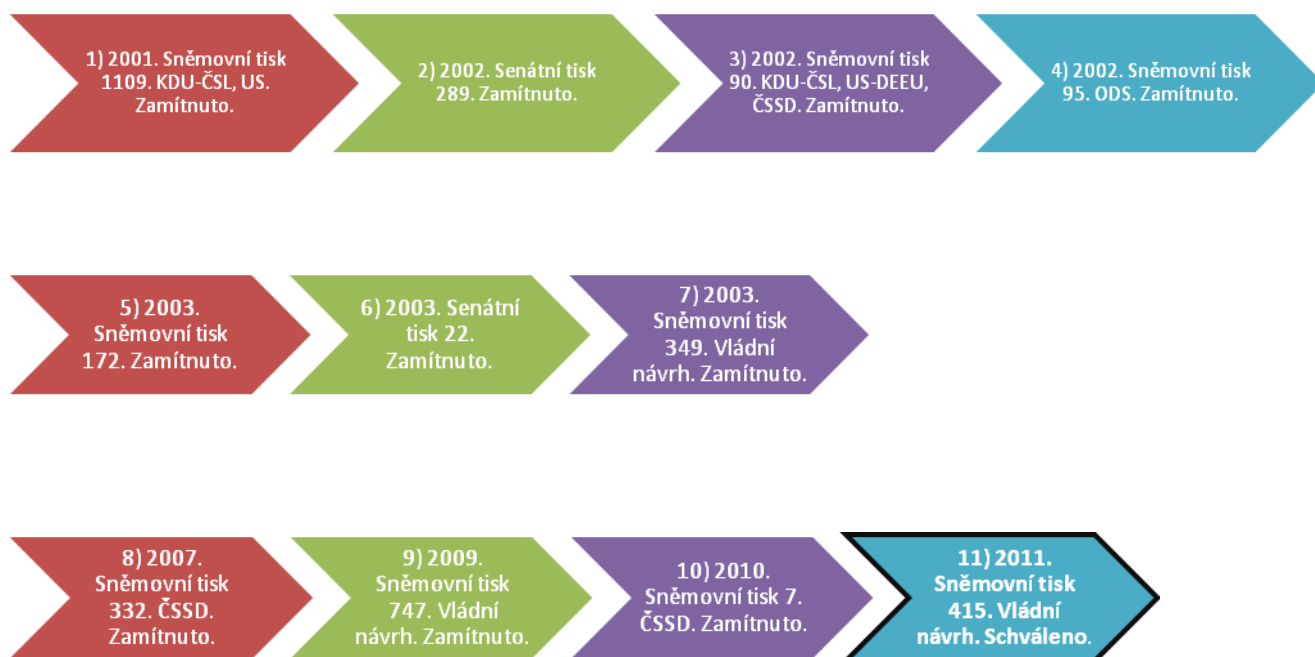
Jde o schopnost ovlivňovat proces veřejné politiky, prosazovat své cíle, zájmy, hodnoty..., reagovat na problémy.

Jak píše Colebatch, odbornost není neukotveným abstraktním pojmem, ale má své institucionální sídlo. Odbornost v dopravě si tedy bude nárokovat jiná instituce a jiná skupina expertů, nežli odbornost ve zdravotnictví, a totéž platí pro odbornost v otázkách práva a ústavního práva, resp. ústavní politiky. Lidé i celé instituce zabývající se určitou politikou budou mít určité znalosti a budou chtít vědět, kdo mimo nich tyto znalosti sdílí (Colebatch, 2005).

Odbornost nemusí být však pouze věcná (doprava, zdravotnictví...), která plyne např. z formálního vzdělání, tak z praxe v oblasti. Rozeznáváme též procesní odbornost, tedy znalost struktury a interakcí, které vedou k určitým cílům, tedy např. schopnost osoby ovlivnit tento proces. Dále můžeme rozeznat i profesionální (k tomu vyškolené) analytiku veřejných politik a v případě politických stran ještě specializované politiky, např. mluvčí, garanty, tajemníky...

Vývoj diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v čase

Následující diagram přehledně shrnuje cestu za přímou volbou prezidenta, přičemž jednotlivé návrhy budou popsány dále:

Podaných návrhů na novelu Ústavy ČR se v průběhu let objevilo několik, nicméně až do roku 2012 žádný z nich nezískal takovou podporu, aby byl přijat. Politické strany dříve nedospěly ke konsensu, který by zavedení přímé volby prezidenta umožnil. Ke změně právní normy, jakou je Ústava České republiky, je třeba 3/5 většiny hlasů všech poslanců a senátorů, přičemž zavedení přímé volby prezidenta s sebou nutně nese otázky změn v oblasti prezidentských pravomocí, narušení dosavadní „Ústavní rovnováhy“, resp. zavedeného systému především moci výkonné aj.

První snahy o zavedení přímé volby prezidenta

Již v 90. letech, ještě před rozdělením Československa, se objevovaly myšlenky na zavedení přímé volby prezidenta republiky, nicméně petiční akce „pro“⁹ evokovala

⁹ Organizovaná Občanským hnutím (OH) z obavy, že V. Havel nebude zvolen prezidentem republiky.

petiční akci „proti“¹⁰ a je tedy možné, že společnost byla v této otázce poměrně polarizovaná. Diskusi dále podnítila neúspěšná parlamentní volba prezidenta republiky v roce 1992 (Václav Havel nezískal dostatek hlasů poslanců), což vedlo poslance ČSSD a LSU (Liberální sociální unie) k podání návrhu takové Ústavy České republiky, kde by se uplatňovala právě přímá volba prezidenta republiky (hrad.cz). Návrh ČSSD pracoval s dvoukolovou volbou, návrh LSU pracoval s tím, že prezidenta volí lid ve chvíli, kdy nedojde ke shodě na půdě parlamentu. Kritéria parlamentní volby byla stanovena poměrně přísně, tudíž by pravděpodobně k přímé volbě docházelo často (Šimíček, 2008). Vládní návrh Ústavy ČR pracoval ve svém znění s nepřímou volbou prezidenta republiky, a tento byl nakonec Českou národní radou přijat. Největším odpůrcem přímé volby byla ODS, spolu s KDS; ČSSD, KDU-ČSL, KSČM či SPR-RSČ zastávaly pozitivní názor.

Po ustanovení samostatné České republiky byl do funkce zvolen Václav Havel a diskuse o způsobu volby prezidenta utichly. S blížícím se koncem mandátu prezidenta Slovenské republiky Michala Kováče se roku 1997 rozhořela diskuse o zavedení přímé volby prezidenta na Slovensku. V roce 1997 se uskutečnila petiční akce a mělo následovat referendum, které však bylo zmařeno. Následná parlamentní volba prezidenta ztroskotala na mnoha neúspěšných pokusech. Zvrat přinesly až parlamentní volby v roce 1998. Dne 14. 1. 1999 tak byla odhlasována změna Ústavy a zavedení přímé volby prezidenta (Just, 2004). Tato situace na Slovensku byla reflektována i v České republice opětovnou diskusí o tomto tématu, nicméně bez většího dopadu.

Téma se otevírá teprve s blížícím se koncem mandátu Václava Havla a s otázkou jeho nástupce. Nutno podotknout, že stejně jako Michal Kováč na Slovensku, i Václav Havel byl zastáncem přímé volby prezidenta republiky, a to již v období tvorby Ústavy ČR (Mikeš, Chrastilová, 2003: 371-372). Domníval se, že přímá volba prezidenta je vhodná vzhledem k osvobození této funkce od derivátu současné politické scény a nesdílel názor, že by změna obnášela širší revizi ústavy a pravomocí prezidenta, s výjimkou klauzule o jeho neodpovědnosti (a několika eventuálními změnami). Sám se vyjadřoval k pravděpodobné nevěli politického spektra zavedení přímé volby prezidenta prosadit

¹⁰ Organizovaná Liberálně demokratickou stranou.

(Havel, 2003). Přímá volba prezidenta byl pro politické strany spíše okrajový problém, kterému se dostává jisté pozornosti spíše s impulzem končícího mandátu prezidenta.

Návrhy na změnu způsobu volby prezidenta republiky 2001 – 2009

Přehled návrhů včetně přesných dat a osob navrhovatelů je zpracován v tabulce (viz Příloha č. 4). Následující text rozvádí jednotlivé návrhy:

Skupina poslanců stojí za návrhem novely Ústavy z roku 2001 (**Sněmovní tisk č. 1109**). Promotéry tohoto návrhu byli Cyril Svoboda (KDU-ČSL), který v přímé volbě spatřoval především lepší identifikaci voliče s jeho (přímo voleným) prezidentem, a Karel Kühnl (US). V důvodové zprávě navrhovatelé uvádějí argument, že při současném nastavení nepřímé volby prezidenta Parlamentem ČR může dojít i ke zvolení pouhou menšinou poslanců, což snižuje legitimitu prezidentského úřadu (Sněmovní tisk č. 1109). Již tehdy se v důvodové zprávě objevil odkaz na průzkum veřejného mínění, v němž podle důvodové zprávy přímou volbu obhajovalo přibližně 63 % respondentů. Finanční náročnost pro státní rozpočet byla přirovnána k volbám do Poslanecké sněmovny, za předpokladu druhého kola volby dvojnásobné hodnotě.

Tento návrh nepředpokládal změnu pravomocí prezidenta. Návrh kandidátů na post prezidenta republiky z řad občanů, ale i registrovaných politických stran a hnutí, měl být podmíněn 20.000 podpisy petice. Pokud žádný z kandidátů nezískal v prvním kole nadpoloviční většinu odevzdaných hlasů, mělo se konat druhé kolo volby, v němž se utkají dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního, v případě rovnosti hlasů všichni takoví kandidáti. Sporným se pak ukázalo navržené ustanovení o tom, že v případě rovnosti hlasů v druhém kole rozhodne los (tj. spíše technický argument, nikoli otázka meritu či kontextu PVP). Návrh předpokládá složení ustavujícího slibu prezidenta do rukou předsedy Ústavního soudu (nikoli do rukou předsedy Poslanecké sněmovny, jakožto politického orgánu, či předsedy Senátu¹¹). Otázkou zůstává, zda lze z tohoto ustanovení odvodit odpovědnost prezidenta Ústavnímu soudu.

¹¹ Někteří odborníci varují před tzv. judiciarizací politiky, tedy situací, kdy soudní moc, resp. soudní instituce, jsou příliš vtahovány do politiky a jejich nezávislost a apolitičnost se tak stává ohroženou.

Vláda tento návrh zamítla v prvním čtení. Vytýkáno bylo mimo jiné právě oslabení pozice předsedy Poslanecké sněmovny ve prospěch předsedy Ústavního soudu a zanechání pravomocí prezidenta v nezměněném stavu. Zamítnutí podpořila ODS, KSČM a částečně i ČSSD¹². Celkově pro zamítnutí návrhu hlasovalo 86 poslanců, pro pouze 41.

V roce 2002 přišel obdobný návrh od skupiny senátorů¹³ (**Senátní tisk č. 289**). Tento návrh, včetně důvodové zprávy, je v podstatě totožný s návrhem předchozím. Z usnesení Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury (dále „komise“) vyplývá obdobná kritika nedostatků, jaká byla vytýkána předchozímu návrhu. Nekomplexnost návrhu, který nepočítá s obsáhlejší novelizací Ústavy, nejasné důvody pro změnu způsobu volby prezidenta. Návrh se obdobně dovolával možnosti zvolit nepřímo prezidenta ve třetím kole volby minimálním počtem poslanců. Zde je na místě vytknout výhradu komise: *„Důvodová zpráva se nevypořádává ani s tím, že by naznačené riziko, je-li skutečně vnímáno jako reálně existující, mohlo být "jednoduše" eliminováno zrušením třetího kola volby. [...] Důvodovou zprávou zůstal nezmíněn další možný model volby hlavy státu, tj. volby zvláštním volebním kolegiem (Itálie, SRN), jež by v případě České republiky mohlo např. sestávat z poslanců, senátorů a krajských zastupitelů, ať již všech, nebo některých.“* (Usnesení komise z 27. schůze dne 3. července 2002). Zde se totiž setkáváme s námitkou, že má-li zavedení přímé volby prezidenta republiky řešit problém nízké legitimacy úřadu prezidenta republiky dané způsobem volby, existují i **jiné alternativy** k jeho řešení. Zároveň toto stanovisko komise reflektuje vnímanou váhu problému, tedy že reálné riziko menšinové volby pravděpodobně není hodnoceno jako vážné.

Další výhradou komise je, že sice existuje statisticky podložené přání nadpoloviční většiny občanů (ve vztahu k provedeným průzkumům veřejného mínění) na zavedení přímé volby prezidenta, ale nejedná se o nijak palčivý problém z hlediska priorit občanů, resp. respondentů.

¹² Pro zamítnutí hlasovalo 17 poslanců za ČSSD, proti 19. Hlasování se zdrželo 12 poslanců ČSSD a 26 nehlasovalo (nebylo přihlášeno).

¹³ Navrhovateli jsou senátor Robert Kolář, Milan Šimonovský, Petr Fejfar, Jan Hadrava, Jaroslav Šula, Bohumil Čada, Jiří Brýdl, Emil Škrabiš, Zdeněk Bárta, Zuzana Roithová, Helena Rögnerová.

Zmíněnou výhradu k nekomplexnosti návrhu uvádí komise v bodu třetím: „Zvýšená legitimita hlavy státu je s přímou volbou spjata. K čemu však má prezident republiky své nové a silnější legitimacy využít, nejsou-li měněny jeho kompetence způsobem činícím z něj arbitra (*pouvoir neutre*) v ústavním systému? Voliči projektují do přímo volených prezidentů svá přání; není-li je prezident republiky schopen realizovat, roste rozčarování (viz důsledky poslední kohabitace ve Francii). Přímou volený prezident republiky se bude cítit silný důvěrou občanů, avšak slabý v kompetencích. Bude-li vystupovat aktivně až ofenzivně, hrozí riziko konfliktu legitimit přímou volených orgánů.“ (Usnesení komise z 27. schůze dne 3. července 2002).

Komise pro nedostatky schválení návrhu nedoporučila. Senát k návrhu zákona nepřijal usnesení.

V roce 2002 byla změna Ústavy ČR ve smyslu přímé volby prezidenta republiky navržena ještě jednou (**Sněmovní tisk č. 90**). Skupina deseti poslanců (KDU-ČSL, ČSSD, US-DEU) podala obdobný návrh, v jehož důvodové zprávě popírá možnost negativního dopadu přímé volby prezidenta na parlamentní systém uplatňovaný v České republice. Návrh měnil způsob iniciace kandidátů: kandidáta může navrhnout 10 poslanců, či 10 senátorů, nebo občané za předpokladu 20.000 podpisů na petici.

V této době došlo k zásadnímu obratu v postoji ODS k otázce přímé volby prezidenta. Krátce po výše zmíněném návrhu (16. 10. 2002 vs. 23. 10. 2002) podali poslanci za ODS vlastní návrh na zavedení přímé volby prezidenta republiky (**Sněmovní tisk č. 95**). Tento zvrát v debatě o možnosti přímé volby prezidenta vyvolala skutečnost blížících se prezidentských voleb a obavy politických stran o jejich průběh, vč. určitých kalkulů o potenciálních možnostech kandidátů být v té které volbě bezpečněji zvoleni.

Návrh se od původních liší. Jako jediný například nepředpokládá dvoukolovou volbu, ale jednokolovou, s uplatněním relativní většiny. To znamená, že kandidát s největším počtem hlasů by zvítězil, přičemž se nemusí jednat o nadpoloviční většinu platných hlasů. Tento způsob má podle navrhovatelů korelovat s myšlenkou silného kandidáta a omezení tzv. negativního hlasování ve druhém kole volby. Podle opozice však může vést de facto k tomu, co je vytýkáno nepřímé volbě, tj. volbě prezidenta menšinou.

Návrh se také oproti ostatním neopírá o argument legitimacy: „Nelze však jednoznačně konstatovat, že přímo zvolený prezident má při výkonu své funkce větší míru legitimacy než prezident zvolený zákonodárným sborem.“ (Sněmovní tisk č. 95) Za hlavní důvod návrhu na přímou volbu pak uvádí, že „...je téměř nemožné nalézt politickou vůli ke zvolení výrazné a charismatické osobnosti, vyhovující většině veřejnosti.“ (Sněmovní tisk č. 95) Návrh sám o sobě nepodmiňuje přímou volbu změnou pravomocí prezidenta, ale vybízí k diskusi o komplexnější revizi Ústavy ČR. Podmínkou kandidatury je opět petice o 20.000 podpisech kandidátů občanů či politických stran a hnutí. I tento návrh byl zamítnut v prvním čtení.

Následující návrh (**Sněmovní tisk č. 172**) skupiny poslanců, podaný v roce 2003 se v podstatě obsahově shodoval s návrhem z roku 2002 (viz Sněmovní tisk č. 90). Shodu lze nalézt i v některých osobách navrhovatelů, stejně tak jako v opodstatnění návrhu zákona (důvodové zprávě). Výraznější změnou návrhu oproti původním je předpoklad o polovinu nižšího počtu podpisů na petici podporující kandidáta, tj. z 20.000 na 10.000 podpisů. Tento zákon byl projednáván po zvolení prezidenta (Václava Klause) v nepřímé volbě. Jako první z předkládaných návrhů prošel prvním čtením. Nicméně druhé čtení proběhlo až 4. 5. 2005, tedy dva roky od podání návrhu. Stanovisko Dočasné komise Poslanecké sněmovny ČR pro otázky Ústavy České republiky, Dočasné komise Senátu ČR pro otázky Ústavy České republiky i Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny ČR bylo zamítavé. Postupně vyprchala i politická shoda z dob zrodu návrhu, proto byl i tento ve třetím čtení dne 11. 5. 2003 zamítnut¹⁴.

Obdobný návrh zákona byl podán v Senátu ČR skupinou senátorů (**Senátní tisk č. 22**), kde byl taktéž dne 22. 5. 2003 zamítnut.

Dne 10. 6. 2003 předložila vláda Poslanecké sněmovně *vládní návrh* (**Sněmovní tisk č. 349**) zavedení přímé volby prezidenta v kontextu komplexnější změny Ústavy České republiky. Tento návrh pracoval s dvoukolovou volbou, v případě rovnosti hlasů

¹⁴ Z celkového počtu 183 přítomných poslanců bylo 99 pro zamítnutí návrhu zákona, 49 proti zamítnutí návrhu. Poslanci KDU-ČSL a US-DEU hlasovali proti zamítnutí, z KDU-ČSL se dva zdrželi hlasování. V rámci ČSSD se 25 poslanců vyslovilo pro zamítnutí návrhu a 22 proti jeho zamítnutí, 16 z nich se zdrželo hlasování. Zástupci KSČM hlasovali pro zamítnutí návrhu, stejně jako ODS, kde se ale 17 z 51 hlasujících poslanců zdrželo hlasování.

neuplatňoval los (předešlým návrhům vytykáno jako nedůstojný úřadu prezidenta), ale třetí kolo volby. Návrhy kandidátů mělo podávat 20 poslanců, 10 senátorů, nebo občané za předpokladu petice o 10.000 podpisech pro navrhovaného kandidáta. Návrh rušil ustanovení Ústavy ČR o neodpovědnosti prezidenta, upravoval i jeho pravomoci a zabýval se též širším okruhem ústavních záležitostí, jako otázkami imunity poslanců, ustanovení o Ústavním soudu a Nejvyšším kontrolním úřadu.

Návrh je odůvodněn zvýšením podílu účasti občanů na veřejných záležitostech. Jako první konkrétně vyčísluje náklady voleb, a to na půl miliardy Kč.

Projednání návrhu v Poslanecké sněmovně bylo přerušeno a odročeno – patrné byly dva důvody: nemožnost dosáhnout politického konsensu a neaktuálnost tématu (po prezidentských volbách), oficiálně do doby, než Dočasná komise PSP ČR pro otázky Ústavy ČR vydá k tomuto návrhu usnesení. Komise ve svém usnesení ze dne 13. 4. 2004 doporučila přijetí vládního návrhu v pozměněném znění, které *vypouštělo* zavedení přímé volby prezidenta. Návrh zákona byl nejprve vrácen do druhého čtení, jímž prošel opět do třetího čtení, kde byl 15. 12. 2004 zamítnut.¹⁵

Po nějaký čas debata o přímé volbě prezidenta tímto návrhem utichla a opět byla nastolena v roce 2007, kdy návrh iniciovala ČSSD, resp. skupina 61 poslanců z jejích řad¹⁶ (**Sněmovní tisk č. 332**). Podmínky iniciace kandidátů byly totožné s předchozím návrhem, tj. dvaceti poslanci, či deseti senátory, či občany za předpokladu petice s 10.000 podpisy pro kandidáta. Princip dvou kol volby s možností třetího kola v případě rovnosti hlasů kandidátů po druhém kole zůstal. Taktéž rušil ustanovení Ústavy ČR o neodpovědnosti prezidenta a dále zaváděl možnost žaloby Poslanecké sněmovny ČR „pro jiné závažné porušení ústavního pořádku“.¹⁷ V několika dalších ustanoveních měla být pravomoc prezidenta oslabena (jmenování členů Bankovní rady ČNB, přijetí demise vlády), imunita prezidenta republiky měla být omezena na dobu trvání jeho mandátu (výkonu funkce). Z argumentů důvodové zprávy k návrhu lze opět vytknout předpokládané zvýšení legitimacy úřadu prezidenta a prohloubení vlivu

¹⁵ Pro zamítnutí 78 poslanců, proti 10 poslanců.

¹⁶ Například Jiří Paroubek, Bohuslav Sobotka, Michal Hašek, Lubomír Zaorálek, Miloslav Vlček ad.).

¹⁷ Stávající právo Senátu ČR žalovat prezidenta za velezradu zůstává nezměněno.

občanů na správu veřejných věcí. „*Přímá volba prezidenta republiky tak posílí důvěru občanů ve stát a jeho instituce.*“ (Sněmovní tisk č. 332). V návrhu se dále uvádí, že „*Přímá volba prezidenta republiky v sobě dále neskrývá riziko komplikací, k nimž může dojít v případě volby prováděné parlamentem.*“ (ibid.)

Stanovisko vlády k tomuto návrhu bylo zamítavé; návrh byl označen za nedopracovaný a chyběl zde návrh na prováděcí zákon, vláda kritizovala i způsob, jakým byla konstruována potenciální žaloba Poslanecké sněmovny, kritizovala taktéž omezení pravomocí prezidenta i časové omezení jeho imunity. Vláda dále zhodnotila počet podpisů petice pro kandidáta (10.000) za nízký, nedůstojný této funkce. Návrh byl výsledně projednáván i ve třetím čtení, byť až 27. 5. 2010 (sic!), kde byl zamítnut.

Vláda, reagujíc na výzvu plynoucí z projednávání předchozího návrhu, podala 17. 2. 2009 vládní návrh novely Ústavy ČR (**Sněmovní tisk č. 747**). Návrh měl za cíl s konečnou platností vyřešit otázku přímé volby prezidenta do nadcházejících prezidentských voleb pro rok 2013. Tento návrh se vyznačuje velmi obecnou rovinou, omezující sporné body provedení přímé volby prezidenta a pouze rámcovým zakotvením v Ústavě ČR, tj. zvyšující potenciál konsensu v rovině ústavní. Další podrobnosti, které byly mnohdy jedním z důvodů zamítnutí předchozích návrhů a předmětem neshod v širším politickém spektru, měly být zakotveny v prováděcím zákoně. „*Vedle novely Ústavy bude nutné přijmout samostatný zákon o způsobu přímé volby prezidenta, který bude podrobně upravovat zásady volebního systému, navrhování kandidátů, organizaci, průběh a organizačně technické zajištění volby prezidenta a rozsah soudního přezkumu volby prezidenta republiky.*“ (Důvodová zpráva, Sněmovní tisk č. 747).

Při prvním čtení bylo uloženo projednat návrh Ústavně-právnímu výboru a Stálé komisi pro otázky Ústavy ČR. Tyto však zákon nikdy neprojednaly, čímž návrh zákona nemohl postoupit do dalších fází legislativního procesu.

Návrhy na změnu způsobu volby prezidenta republiky 2010 – 2012

V roce 2010 se konaly volby do Poslanecké sněmovny PČR. ČSSD získala 56 mandátů, ODS 53 mandátů, TOP 09 41 mandátů, KSČM 26 mandátů a VV 24 mandátů (volby.cz).

Premiérem se stal RNDr. Petr Nečas. V programovém prohlášení ze 4. srpna 2010 byla zanesena podpora přímé volbě prezidenta (zpracování návrhu novely Ústavy umožňující PVP). Politická strana ČSSD, TOP 09 i VV měla ve svém volebním programu zahrnutý bod, v němž deklaruje snahu o přímou volbu (nejen) prezidenta republiky. Též KSČM měla ve svém programu zanesen bod prosazující PVP (za předpokladu, že nedojde k oslabení parlamentního modelu). V oddílu Politické a ústavní reformy též ODS uvádí, že navrhne zavedení PVP, přestože odstavec pojednává především o posílení pozice vlády. Veškeré politické strany, které tedy získaly mandát, zanesly téma PVP do svých volebních programů.¹⁸

Další návrh na novelu Ústavy ČR zahrnující přímou volbu prezidenta předložili poslanci za ČSSD v roce 2010. Tento návrh (**Sněmovní tisk č. 7**) zvyšoval nároky na iniciaci kandidáta – v případě občanů předpokládal petici o 50.000 podpisech, návrh mohlo dále podat 40 poslanců či 17 senátorů, což reprezentuje jednu pětinu každé z komor. Návrh předpokládal odpovědnost prezidenta a jeho odvolatelnost na základě lidového hlasování podloženého usnesením obou komor Parlamentu. Pakliže by lidové hlasování odmítlo odvolání prezidenta, ten by následně mohl rozpustit Poslaneckou sněmovnu. Prezidentova odpovědnost za velezradu byla v návrhu doplněna odpovědností v případě závažného porušení ústavního pořádku. Ostatní parametry návrhu (včetně uvedených důvodů) byly obdobné s předchozími – mírné oslabení postavení prezidenta, přesun některých pravomocí do kontrasignovaných. Přínosem návrhu byla (oproti předchozím) nadstandardní rozpracovanost a doplnění o komparativní pohled vzhledem k přímé volbě prezidenta v dalších evropských zemích. Návrh byl přesto zamítnut, a to již v prvním čtení dne 8. 12. 2010. Důvodem lze shledat fakt, že ČSSD byla v dané době opoziční stranou a vláda, která se k prosazování přímé volby prezidenta zavázala ve svém programu (Programové prohlášení vlády, 2010), připravovala vlastní návrh novely Ústavního zákona. Vláda vlastní návrh (projednaný

¹⁸ Pro ilustraci dodávám, že KDU-ČSL, která v tomto volebním období nepřekročila 5% hranici získaných hlasů a nezískala tedy žádný mandát, byť dlouhodobě zastoupena v PSP ČR, ve svém volebním programu téma PVP zaneseno nemá (KDU-ČSL. Volební program 2010). Online odkazy na programy volebních stran, z nichž bylo čerpáno, jsou uvedeny v kapitole Použitá literatura a zdroje dat.

dne 15. 6. 2011 na své 24. schůzi, kdy pro návrh hlasovali všichni přítomní členové vlády¹⁹) předložila 29. 6. 2011 (**Sněmovní tisk č. 415**).

Tento setrvává na počtu 50.000 podpisů na petici pro kandidáta (který vláda negativně kritizovala pro neodůvodněnost v předchozím návrhu ČSSD). Daný počet má odpovídat důstojnosti prezidentského úřadu adekvátně silnou podporou navrhovaného kandidáta, na druhou stranu má být tento počet kontrolovatelný (kontrola pravosti podpisů na peticích) a dosažitelný, avšak nikoli tak snadno, aby právo na iniciaci kandidáta bylo užíváno nadměrně, resp. zneužíváno.²⁰ Samotný způsob volby nebyl v návrhu stanoven, byly zde vyčteny tři možné způsoby jejího provedení, a to v podobě a) obdobné volbám do Senátu ČR, tj. většinovým systémem ve dvoukolové volbě, b) většinovým systémem v jednokolové volbě, c) většinovým systémem v dvoukolové volbě odlišné od principu senátních voleb, kde by byl postup odvozen od hranice 12,5 % získaných platných hlasů na kandidáta.

Ústavně právní výbor²¹, který předložený návrh projednával, ho doporučil *neschválit*. Zástupci ČSSD navrhli prodloužení mandátu prezidenta republiky z pěti let na šest a rozšíření jmenovacích pravomocí na Nejvyšší správní soud. Tyto připomínky nebyly akceptovány. Druhé čtení vyústilo v omezení prezidentské imunity pouze po dobu výkonu jeho funkce a jeho odpovědnost rozšířil ze stávající velezrady o hrubé porušení Ústavy ČR. Třetí čtení novely Ústavy ČR bylo obsahem 32. schůze Poslanecké sněmovny dne 14. 12. 2011, na níž bylo přítomno 192 poslanců. Pro přijetí návrhu výsledně hlasovalo 159 poslanců, proti návrhu se vyslovili tři poslanci ODS (Aleš Rádl, Jan Bauer, Jaroslav Plachý), poslanci za KSČM se hlasování zdrželi. Návrh byl tudíž přijat a dále postoupen Senátu ČR²².

Stálá komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury²³ doporučila ve svém usnesení návrh *neschválit*, přičemž problematiku analyzovala velmi podrobně,

¹⁹ Viz Usnesení vlády č. 445.

²⁰ Jak uvádí Landovský, tento požadavek se řadí z hlediska absolutní hodnoty (při zohlednění počtu obyvatel země) k těm nejvyšším mezi zeměmi EU, kde je prezident volen přímo. (Štědroň, Potůček, Prorok, Landovský, 2013).

²¹ Složení ÚPV PSP ČR je uvedeno v příloze č. 5.

²² Aktuální složení Senátu ČR: 41 křesel pro ČSSD, 25 ODS, 5 KDU-ČSL, 2 KSČM, 7 ostatní.

²³ Složení komise: Jiřina Rippelová (předsedkyně), Tomáš Kladívko (místopředseda), Jiří Dientsbier,

včetně šetření mezi experty na ústavní právo ze čtyř právnických fakult - pouze tři ze šestnácti oslovených expertů se vyjádřili kladně. Stanovisko následně vyjímá varování extrahovaná z vyjádření expertů: rozkolísání rovnováhy mezi mocemi, spojené s rozpínáním prezidentské moci na úkor ostatních orgánů, příliš velký počet voleb, tj. neustálá volební kampaň.

„Správný postup by měl být takový, že je formulováno politické zadání změnit způsob volby hlavy státu, které experti rozvedou tak, aby nepůsobilo proti funkčnosti systému. V tomto případě však zadání bylo i řešením: nezměnit nic mimo způsobu volby.“
(Stanovisko Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury, 2012)

Ústavně právní výbor Senátu ČR²⁴ ve svém usnesení předkládá pozměňovací návrhy, které však byly zamítnuty, proto Senát návrh zákona schválil hlasy 49 senátorů.

Dne 17. 02. 2012 zákon podepsal Prezident republiky Václav Klaus a dne 12. 03. 2012 byl vyhlášen (tj. vešel v platnost) ve Sbírce zákonů (zákon č. 71/2012 Sb.) s účinností od 01. 10. 2012.

Expertíza politických stran České republiky (výstupy rozhovorů, dotazníků)

V rozhodném období, které je určeno okamžikem schválení přímé volby prezidenta, tzn. rok 2012, byly v Poslanecké sněmovně Parlamentu reprezentovány následující politické strany: ČSSD, ODS, TOP 09, KSČM, Věci Veřejné. Z těchto politických subjektů byli též vybíráni respondenti výzkumu (viz kapitola metod). Následující odstavce přiblíží politickou stranu s důrazem na expertní zázemí, resp. poradenský systém strany.

Většina tradičních politických stran ČR se vyznačuje vysokou autonomií regionů vůči centru. Tyto lokální/regionální jednotky, na úrovni obcí či krajů, mají své poradní orgány – výbory zastupitelstev, komise rady, zabývající se oblastmi, jež přísluší té které obci, či kraji. Z merita věci tedy vyplývá, že lokální úrovně a lokální poradenské systémy

Alena Gajdůšková, Miroslav Krejča, Pavel Lebeda, Soňa Paukrťová, Petr Pithart, Luděk Seřizig, Miroslav Škaloud. Tajemníkem komise Jan Kysela.

²⁴Složení ÚPV: Miroslav Antl (předseda), Miloš Malý, Jiří Čunek, Václav Vlček, Dagmar Zvěřinová (místopředsedové), Jiří Dientsbier, Jaroslav Kubera, Miroslav Nenutil, Soňa Paukrťová, Jiřina Rippelová.

nejsou obecně relevantní k otázkám změny Ústavy ČR. Tato problematika je řešena vedením stran a vrcholnými orgány stran s celostátní působností.

ČSSD. V roce 1905 bylo prosazeno všeobecné hlasovací právo a strana získala ve volbách roku 1907 38 % hlasů českých voličů. Jakožto klasická masová strana hájila zájmy Čechů s podporou obchodních a dělnických institucí. Je tedy jednou z nejstarších stran, které na našem území působily. V roce 1948 byla sloučena s KSČ a jako samostatná strana se zpět na politickou scénu dostává se Sametovou revolucí. Strana spadá do levicového křídla politické reprezentace (ČSSD, 2014). Ve volbách v roce 2010 získala ČSSD 22,08 % hlasů, tedy nejvíce ze všech politických stran (ČSÚ, 2014). Vládu však sestavila koalice ODS, TOP 09 a VV. Stranu vlastní členové pojmají spíše decentralizovaně, v pojetí rozhodování centra a v pojetí lokálních stranických úrovní.

Organizačně je strana postavena od místních organizací (přes okresní, krajské) po ústřední orgány. Z hlediska odbornosti, na centrální úrovni existují **odborné komise**, pro většinu zásadních sektorů veřejné politiky. Každá komise funguje podle respondentů jinak, některé více, některé méně formálně. Počty členů a výstupy se též liší. Práce v nich není honorována a je zcela dobrovolná.

Doc. Kysela se vyjádřil v tom smyslu, že strana asi nebude mít zájem mít přílišné množství odborníků, ale bude to též otázky sympatizantů strany, kteří budou ochotní do struktury odborných komisí vstupovat, ačkoli nejsou bezprostředně členy strany. Zadávání externí expertízy považuje za ojedinělé (zde uvádí příklad zadané studie na téma volební reformy, kterou pro ČSSD zpracoval Tomáš Lebeda). Podle respondenta záležitostí otázka expertízy na poptávce politických stran. Ale potřebu PAC považuje za podstatnou. A potvrdil, že tato potřeba politické analytické kapacity v politickém procesu a v rozhodování, stoupá, jelikož se rozšiřuje okruh témat a otázek, které politici řeší, regulují, o něž rozhodují. Nicméně uvádí, že potřeba v normativním hledisku může stoupat, přesto v politice jak jednotlivci, tak i politické strany, nemusí s touto potřebou nijak pracovat, vůbec se takovou otázkou zabývat, protože to těmto aktérům může být lhostejné, stejně jako voličům. Domnívá se, že politické strany odborných analytických kapacit spíše nevyužívají, nežli ano, přestože podle měj

odbornost je kritériem, které umožní mít vlastní představu o tom, co přinesou jednotlivé alternativy řešení, tak, aby rozhodnutí nebyla sázkou do loterie. Z hlediska obecného dělení odborníků respondent navíc navrhuje kategorii „marketingového specialisty“, který má v současné době důležitou úlohu v práci s veřejností, veřejným míněním. Za skutečného specialistu na ústavní právo v ČSSD, resp. jejím aparátu, označil JUDr. Suchánka, který se nicméně stal soudcem Ústavního soudu, tudíž již není členem strany. Za procesního odborníka strany označil Jaromíra Tejce, ve smyslu procesně-politickém. Obecně se domnívá, že senátoři využívají předně svých vlastních zkušeností, pořádání informativních seminářů nebývá hojně navštěvováno a domnívá se, že důležité pro senátora je jednoduchá verbální informace. (rozhovor, doc. Jan Kysela).

JUDr. Rippelová k fungování komisí uvádí, že dobře fungovala komise životního prostředí a ekonomická komise pod vedením Jana Mládky. Personální zabezpečení komisí se různí, někteří lidé nemají zájem v komisích pracovat, jiní ten zájem měli v tom smyslu, že to byla příležitost k novým kontaktům. Řada komisí byla zřízena pouze formálně a budování odborného zázemí ČSSD podle ní stagnuje. Úskalí, na které upozornilo více respondentů, spočívá v tom, že jednání komisí se odehrávají v Praze, čímž mnozí členové nejsou schopni pravidelně dojíždět (a je to mj. ekonomicky náročné) a tudíž jednání některých komisí tímto de facto neprobíhala, popř. se jedná o jednání převážně pražských a středočeských členů. O dožádání expertízy vně politickou stranu vypovídá, že to není běžné, ale nikoli ojedinělé. Dodává, že stanovisko odborníků bylo dožádáno v některých otázkách evropských a též v otázce změny jednacího řádu. Pozitivně kvituje práci Stálé komise Senátu pro Ústavu a ústavní procedury, pod vlivem tajemníka komise, doc. Kysely. Dodává, že Senátu obecně chybí členové s právním vzděláním, v čemž se shoduje s Mgr. Jiřím Dientsbierem. Velmi pozitivně se respondentka vyjádřila k práci úřednického aparátu Senátu. Nedomnívá se, že by se kdy Senát využíval komerční poradenství, častým jevem byl spíše „lobbing“, resp. střet názorů různých aktérů, kterých se projednávaný zákon dotýkal, a jejich názory a stanoviska. Obrací se z hlediska poradenství spíše na akademickou sféru, věcné/profesionální experty, či na zástupce Evropského parlamentu. Zároveň se vyjádřila tak, že role expertízy, resp. PAC v politice nestoupá. (rozhovor, JUDr. Rippelová)

JUDr. Křeček se vyjádřil tak, že úskalím odborných komisí je jejich malý vliv na formování výsledného stanoviska. Jako dlouhodobý předseda právní komise zhodnotil, že poslance výstupy komise (písemná stanoviska zasílaná poslaneckému klubu) příliš nezajímaly. Doporučením, názorům komisí se tedy obecně nepřikládá velká váha. Většinou jsou členy komisí straníci. Odborné komise z personálního hlediska jsou menší (cca 5 členů) a větší (cca 20 členů), odvozeno od tématu a počtu daných odborníků. Domnívá se, že předsedové klubů obvykle bývají procesními odborníky (jmenovitě Urban, Tejc). Vyjádřil obavu, že zájem o kvalitní analýzu – formulaci problému, alternativy řešení atp., není reálně zájem. Předsednictvo strany přijímá u určitých otázek stanoviska, ale ta bývají politického charakteru. Pak tedy členové strany mají respektovat toto stanovisko. K roli expertízy, resp. PAC v politickém procesu se vyjádřil velmi kriticky, tedy že nemá takřka význam.

Opačný názor vyjádřil Mgr. Dientsbier, který považuje politickou analytickou kapacitu a odbornost, expertízu, za podstatnou. Podle jeho slov ale i tato schopnost v ČSSD stagnuje a diskutuje se o nutnosti jejího rozvoje, a to především v podobě Masarykovy demokratické akademie, think-tanku ČSSD, v němž vidí možný potenciál využití pro vytváření analýz problémů, vytváření odborných stanovisek, budování analytického systému věcně i personálně. Domnívá se, že klasické politické strany musí nejen budovat vlastní zázemí, které však nikdy nemůže být všezahrnující, tudíž je nutné obracet se i vně politickou stranu o externí expertízu. Tyto vnější struktury zahrnují neziskové organizace, akademickou sféru, lobbující subjekty, poskytující své názory apod. Ohledně odborných komisí, resp. toku poskytovaných informací k rozhodovatelům, uvádí, že záleží na konkrétním ministrově, jak s komisí spolupracuje, případně jsou-li zapojeni lidé spolupracující s poslaneckým či senátorským klubem (rozhovor, Mgr. Dientsbier).

Existuje též **právní komise**, která je ze své působnosti nejbližší tématu zavedení PVP. Podle vyjádření doc. Jana Kysely, který byl cca 2-3 roky členem této komise, tato komise byla složena ze skutečných právních odborníků, její úradky byly směřovány k předsedovi (prof. Jičínskému). Nicméně vyjádřil nejistotu v artikulaci výstupů komise v tom, zda byly interpretovány jako „komise si myslí“, nebo na základě autority prof.

Jičínského, který si toto úradky vyposlechl, tedy ve smyslu „já si to myslím“. Každopádně přenos odbornosti zde fungoval přenosem skrze předsedu komise, který byl současně poslancem. Doc. Kysela se domnívá, že nebyl vybudován žádný kanál přenosu těchto informací, tedy nebýt postavení prof. Jičínského, tyto úradky by nebyly efektivně využity. (rozhovor, doc. Jan Kysela).

ODS. Jedná se o pravicovou liberálně-demokratickou stranu, která vznikla v roce 1991 de facto zánikem Občanského fóra, pod vedení předsedy Václava Klause (ODS, 2014). V roce 2010 získala ve volbách 20,22 % hlasů, tj. skončila v pořadí za ČSSD, ale stále byla nejsilnější pravicovou stranou a nejsilnější vládní stranou. Organizační struktura strany je dána klasickým lokálním rozdělením na místní, oblastní, regionální a centrální úroveň, kdy nejvyšším orgánem je Kongres ODS. Charakterem je ODS spíše decentralizovanou stranou. Respondenti této strany uvedli, že jsou určité centrální zásahy, ale jsou méně obvyklé a vyvolávají pak napětí. Autorita centra odvisí od přirozené autority a charismatu předsedy strany, pak jsou centrální zásahy a tvrdší vedení strany možné. Velkou sílu mají krajské organizace (tedy regionální), které podle RNDr. Alexandra Vondry mohou mít větší sílu nežli předseda strany a tuto sílu často využívají. O enormním vlivu nižších složek ODS hovořil i Marek Benda.

Strana též vytváří centrální odborné komise, které se opět různí co do formálnosti, počtu účastníků, jejich váhy. Respondenti ODS Aleš Rádl i Marek Benda se shodli na tom, že komise mají větší vliv, váhu a důležitost v době opozice, kdy se z těchto komisí etablojí programoví experti, odborná stanoviska a další. V době pozice pak mají komise obdobný význam, postihují-li jiné oblasti, než ty, pro něž strana „drží“ ministerstvo. Mgr. Aleš Rádl uvedl, že existuje obecná představa, že z pozice v odborné komisi někteří členové odvozují nárok na nějakou ministerskou funkci apod. V době pozice jsou podle Rádla komise spíše brzdou, jedná-li se o ty, které kopírují „držené“ ministerstvo, jelikož neshoduje-li se názor generovaný ministerstvem a komisí, nutně vzniká konflikt. Podle Marka Benda otázku odborných komisí v ODS otevřel Josef Zielienec cca v roce 1995 jako určitý způsob konfrontace s Václavem Klausem. Marek Benda dodává, že pokud už se komise ustaví a pracuje, její výstupy se k rozhodovatelům dostanou, otázkou spíše je, jak s nimi tito naloží. Klub, či grémium

z těchto výstupů často vychází. V komisích se schází spíše straníci. Někdy jsou zcela formalizované (např. se stanoví, že každý region vyšle jednoho člena), častěji jsou ale poměrně málo formální a odvisí od dobrovolnosti.

Ohledně potřeby expertízy Mgr. Rádl uvedl, že podle jeho názoru nevzrůstá a není reálně v politice důležitá a že reálný trend, jak ho viděl v praxi, spíše směřoval k opaku. Marek Benda je toho názoru, že expertíza je důležitější v čase opozice, z čehož vychází mnoho podkladových materiálů, především k návrhům druhých. Uvádí spolupráci s CEVRO institutem, tedy think-tankem ODS. Obvyklé jsou poradenské týmy okolo jednotlivých poslanců, skupina lidí, s nimiž de facto zcela neformálně komunikuje, dostává od nich náměty, podklady. Totéž platí pro lobbying, ve smyslu získávání postojů, úhlů pohledu, názorů, informací. Ani RNDr. Alexandr Vondra nevidí posun v důležitosti role expertízy v zázemí českého politického prostředí. Ohledně analytického zázemí politických stran udává, že je to odvislé od času, tedy někdy je využití větší, někdy nižší. K ODS dodává, že poslední větší spolupráce s experty, resp. snaha vtáhnout do diskuse odbornou veřejnost, se uskutečnila v době tvorby Vize 2020. Dále jako příklad uvádí tvorbu Bílé knihy pro obranu, kdy mnohá odborná stanoviska outsourcoval zvnějšku (neziskové organizace, aktivní zálohy, profesní organizace, veteráni). Dále uvedl tradici snídání s experty, z čehož posléze vznikla myšlenka uskupení NERVu.

TOP 09. Strana vzniká v roce 2009 odtržením části poslanců z parlamentní strany KDU-ČSL. Ve volbách v roce 2010 strana získala 16,7 % hlasů (ČSÚ, 2014) a po ODS se stala druhou nejsilnější vládní stranou. Díky pravicové orientaci soupeří v tomto spektru především s ODS. Její orientace je hodnotově konzervativní a tržně liberální. Struktura strany je tvořena místní, regionální, krajskou a celostátní úrovní (TOP 09, 2014). Má charakter centralizované strany, spjaté s osobou předsedy Miroslava Kalouska a ikony v podobě Karla Schwarzenberga, vliv lokálních organizací je malý (respondent, Mgr. Lanšádlová).

Z odborného hlediska strana zřizuje odborné komise na krajské a celostátní úrovni a programovou radu. Centrální odborné komise mají přibližně 15 členů. Obvyklé je, že se neschází fyzicky, ale diskutují prostřednictvím internetu. Účast není nijak honorovaná.

Členy nominuje předseda té které expertní skupiny a dále je tam z každého kraje jeden člověk (rozhovor, Mgr. Langšádlová). Dalším zdrojem odbornosti je TOPAZ, tedy instituce, resp. think-tank pořádající konference, vzdělávání, řídící se vlastním programem, který je zaměřen mj. na tvorbu koncepčních materiálů k jednotlivým politikám, popř. společenským problémům. Aktivity TOPAZu jsou otevřené i nestraníkům, sympatizantům a široké veřejnosti (TOP 09/vzdělávání).

Z vyjádření Mgr. Langšádlové dále plyne, že strana do značné míry, až do 50 %, využívá vnější expertízy. Za procesního odborníka strany označila Miroslava Kalouska, stranickým odborníkem na ústavní právo pak Stanislava Polčáka. Využívání odborných stanovisek produkovaných stranou označila za dostatečné, tedy že výstupy jsou uplatňovány při rozhodovacím procesu. Domnívá se, že potřeba odbornosti v politice stoupá. Lepšího vhledu do fungování odborných komisí, přenášení jejich závěrů a uplatňování odborných rad nebylo dosaženo.

KSČM. Strana vznikla roku 1990, vzhledem k minulosti České republiky strana nemá možnost zastávat vládní, resp. ministerské posty. Strana vyznává demokratické hodnoty spjaté s komunistickými a socialistickými ideami. Je v českém spektru nejvíce levicovou stranou. Organizační struktura vychází opět z klasického lokálního dělení: základní, okresní, krajská organizace a ústřední orgány KSČM (Stanovy KSČM, 2014). V roce 2010 strana ve volbách získala 11,28 % hlasů (ČSÚ, 2014). Ve straně je uplatňován stranický kariérní růst od zdola nahoru. Respondent St. Grospič stranu vnímá poměrně decentralizovaně, co do autonomie rozhodování jednotlivých stupňů organizační struktury.

Ohledně expertízy strana projevuje snahu pokrývat odborně základní politiky svými členy a sympatizanty. Podle Stanov KSČM zřizuje stálé či dočasné odborné komise. Podle Stanislava Grospiče se personální obsazení komisí pohybuje v rozpětí 10 – 30 členů. Závisí též na možnosti dojíždět do Prahy, kde se schůze komisí konají. Členství v komisích je vždy dobrovolné. Výstupy z odborných komisí se obvykle posuzují na ústředním výboru, či se profilují legislativní návrhy, či přístupy. Výstupy se velmi často zpracovávají v podobě stanovisek. Jednání komise považuje za velmi neformální.

Strana má ve své organizační struktuře úsek odborného zázemí, přičemž v čele stojí místopředseda. Tento úsek má garančně, systémově, na starost to, že každá odborná komise má svého vedoucího, což je autorita v dané oblasti. Nad komisemi je dále Koordinační rada odborných komisí. KSČM se podle jeho vyjádření snaží klást důraz na odbornou kapacitu, samozřejmě relevantně k možnostem strany. Se stranou dále spolupracuje Klub společenských věd, který má formu zapsaného spolku (podle občanského zákoníku). Soustřeďuje převážně sociology, dále filozofy, historiky. Pomáhá straně prováděním analýz. V rámci obecného odborného zázemí se strana snaží organizovat semináře, konference. Respondent se domnívá, že určitá potřeba expertního vědění je v politice dlouhodobě nutná, nicméně současný tlak na odbornost politiky je do jisté míry dán vlivem sdělovacích prostředků.

Věci Veřejné (VV). Strana byla původně stranou komunální, v roce 2001 získala jeden mandát v obvodu Praha 1 (VV, 2014). V roce 2010 uspěla strana v parlamentních volbách, získala 10,88 % hlasů (ČSÚ, 2014). Strana sama se profilovala jako „strana přímé demokracie“. Podle stanov (Stanovy VV, 2014) je organizační struktura strany tvořena místními, krajskými a republikovými orgány. Strana však byla silně centralizovaná, a to jak personálně, tak místně (Praha).

Podle respondenta, Ing. Vysloužila, strana poměrně úspěšně zajišťovala své odborné zázemí. Jednotlivé tisky byly konzultovány skrze odborníky a odborné platformy, než byly konzultovány na plénu. Strana komunikovala s politology, ekonomy, hospodářskou komorou a dalšími subjekty. Strana měla odborné komise, které kopírovaly jednotlivá ministerstva. Komise sdružovaly členy a odborníky, mívaly obvykle 8 – 20 lidí podle komise a frekvenci schůzek přibližně 1x za 14 dní. Expertíza podle něj je velmi důležitou součástí politického procesu (rozhovor, Ing. Vysloužil).

Argumentace pro zavedení přímé volby prezidenta a její oponentura

Na počátku této kapitoly je třeba připomenout, že téma zavedení PVP bývalo „oprášeno“ obvykle v souvztažnosti s tím, kdy Česká republika, či její zástupci, čelili konci mandátu stávajícího prezidenta. Téma PVP bylo mnohdy nastolováno účelově v souvislosti se snahou o lepší pozici konkrétního potenciálního kandidáta na prezidenta republiky, a tento kalkul byl produkován soudobou politickou reprezentací. Na druhou stranu, jak je též poukazováno, ústavní systém ČR není bezvadný – politická reprezentace i odborná veřejnost se zabývá otázkami ústavní politiky, tedy změn ústavních zákonů, dlouhodobě, a to nejen z hlediska postavení prezidenta republiky a způsobu jeho volby (Hloušek, Šimíček, eds. 2005; Mikeš, Chrastilová, 2003).

Dále se ukazuje, že PVP není alternativou k řešení nějakého konkrétně identifikovaného veřejně politického problému, byť mimo jiné reaguje na podněty určitých nedostatků ústavní politiky, ale vystupuje jako řešení samo o sobě, k němuž se spíše hledá opodstatnění. Naopak, mnohé argumenty pro zavedení PVP jsou v podstatě námětem k přemýšlení, jaké další alternativy se nabízejí a že řešení těchto „problémů“ neleží pouze v rovině PVP, nicméně tyto argumenty nikdy nebyly vzaty v úvahu k širší politické diskusi (Usnesení z 27. schůze Stálé komise Senátu, 2002).

Jak ukázala kapitola o vývoji zavádění PVP, tj. jednotlivých návrhů na změnu Ústavy ČR, argumentační linie byly sobě navzájem obvykle podobné. Obdobná bývala i kritika důvodů pro zavedení PVP, nicméně za neúspěchem deseti návrhů nestály ani tolik předložené věcné argumenty, jako nevole politického spektra, ať již v tom kterém případě způsobená různými okolnostmi. S podivem zůstává, s jakou intenzitou a sledem byly návrhy předkládány, přičemž jejich znění bylo takřka totožné. Tento stav je vysvětlován tak, že byť byla napříč politickým spektrem proklamována snaha o zavedení PVP, nikdo nevěděl proč a nikdo v podstatě nebyl přesvědčen o tom, že je to jednoznačně správná změna a její důležitost pro politické strany nebyla vysoká (Kubát, 2003). Prof. Zdeněk Jičínský, poslanec za ČSSD na konferenci „Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky“, kterou pořádala výše zmíněná komise spolu

s Ústavně právním výborem Senátu PČR (24. 5. 2011) mimo jiné řekl, že zástupci politických stran nemají reálnou vůli řešit ústavně-politické otázky, a pokud je to nutné, řeší je ad hoc. Senátor Jaroslav Kubera (ODS) na této konferenci dodal, že o přímou volbu prezidenta skutečně nikdo nemá zájem (Senát PČR, 2011).

Následující tabulka uvádí argumenty „pro“ a „proti“ zavedení PVP, jak byly zjištěny z důvodových zpráv předkládaných návrhů zákonů na změnu Ústavy ČR, studovaných dokumentů a z mediálního diskursu. Obraz PVP byl programově i mediálně formulován pozitivně, kladně. V případě nesouhlasu lze spíše nalézt snahu odborné veřejnosti, výborů a komisí tuto argumentační linii vyvracet. Velká část argumentace na úrovni politické diskuse ovšem sestávala z řešení technikálií, nikoli meritu věci, tj. zamítnutí na základě „nedůstojnosti losu ve 3. kole volby“ či „pro nepropracovanost prováděcího zákona“, pro „nízký či vysoký počet hlasů na petici pro kandidáta“ atp.

PRO	PROTI
více zapojí občany do politického dění	PVP není řešením samo o sobě, lze hledat jiné alternativy
vyšší legitimita prezidenta	PVP ano, ale s komplexní změnou Ústavy ČR
žádné „politikaření“ v PS	bez revize pravomocí prezidenta nelze prosazovat PVP
nadstranický prezident	obava z rozkolísání vztahu mezi mocí výkonnou, zákonodárnou, soudní
moderní demokratický trend, více přímé demokracie, jasný, logický vývoj	zatížení SR náklady na volby
je to tak v dalších dem. zemích	obava z volby nevhodného kandidáta
ozdravení politické kultury	riziko konfliktu prezidenta s vyšší legitimitou s ostatními subjekty politické moci, odklon od parlamentního systému k poloprezidentském
omezení vlivu politických stran	předložené návrhy nedopracované
zabránění patové situaci při volbě prezidenta poslanci a senátory, obstrukcím a též situaci, kdy by byl prezident zvolen de facto pouze menšinou poslanců	možnost losu v případě 3. kola prezidentské volby nedůstojná postavení prezidenta
vůle lidu, jak je patrné z průzkumů veř. mínění	změna Ústavy ČR bez skutečného odůvodnění – status quo nelze označit za vysloveně nefunkční, změnu ve smyslu PVP nelze charakterizovat jako jednoznačně lepší alternativu
kalkulace politických stran o lepších možnostech zvolení potenciálních kandidátů	neshoda politických stran v otázkách odpovědnosti, pravomocí, ad. přímo

v případě PVP	voleného prezidenta
PVP jako průnik témat koaličních partnerů	

Tabulka 1. Zdroj: autor. Souhrn argumentů k zavedení PVP.

Legenda:

Označení barvou	Charakteristika
	populistický, mediálně prezentovaný důvod
	argument odborníků
	politický důvod
	argument shodně odborný i politický

Argumentace expertů ústavního práva, politologie

Odborná veřejnost se k pozitivní argumentaci stavěla spíše negativně (čímž nechci generalizovat). Argumenty pro zavedení PVP bývají odbornou veřejností dementovány jakožto účelové a přijímány skepticky. Spektrum odborných reprezentantů politologie a ústavního práva mnohde uvádí totožné argumenty, resp. obdobně stavěnou kritiku snahy zavedení PVP s tím, že často dochází i ke vzájemnému odkazování na další kolegy. Proto bývá uveden některý z autorů, ale je pravděpodobné, že tentýž názor je reflektován dalšími autory. Nyní k jednotlivým argumentům:

Větší zapojení občanů do politického dění, tudíž vyšší participace, posílení demokracie. Tento argument bývá vyvrácen tvrzením, že větší počet voleb potenciálně snižuje volební účast v jednotlivých volbách. Život občana sestává ze soustavné volební kampaně a mnoha voleb, přičemž občan ztrácí vůli se jich účastnit. Nové volby tedy potenciálně snižují participaci u dalších a voliči volí spíše emocionálně ty druhy voleb, které jsou pro ně v daný okamžik významnější a atraktivnější (Kubát, 2013). To může tedy potenciálně snižovat volební účast u stěžejních voleb, jakými jsou volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, jelikož prezidentské volby jsou pro svou personifikovanou podobu pro voliče teoreticky atraktivnější (Lebeda, 2013). Tedy shrnuto, jak píše Kubát, čím častější hlasování, tím nižší participace občanů. K aspektu demokracie: o měření kvality demokracie, naplňování demokratických principů, volbách apod. nalezneme mnohé publikace a studie (viz např. Robert A. Dahl, Arend Lijphart a další); jistě nelze takto snadno a přímočaře říci, že zavedení PVP znamená posílení demokracie, či lepší kvalitu demokracie. Hledáme-li odpovědi na otázky, proč demokratický režim v určitých momentech selhává, nebo není naplňován tak, jak by

mohl/měl, neexistuje odpověď pouze v podobě zavedení PVP. Skutečně odůvodněné a podložené odůvodnění tohoto argumentu podporujícího PVP tedy nebylo uplatněno. Jak podrobněji uvede další kapitola, vyskytují se naopak názory zhodnocující riziko polarizace občanů v důsledku prezidentské volební kampaně.

Vyšší legitimita prezidenta. Většina odborníků, kteří se vyjadřovali proti zavedení PVP, reagovala na tento argument obdobně: Nač vyšší legitimita prezidenta, nemá-li tomu odpovídající pravomoci? (Usnesení z 27. schůze Stálé komise Senátu, 2002; Kubát, 2013) Tato „vyšší legitimita“ na základě přímé volby občany je na jednu stranu pouze iluzorní, spočívá v morálním apelu, vycházejícím z obrazu českého prezidenta odvozeného z historického kontextu a osobností bývalých prezidentů ČR.

Na druhou stranu, vyšší legitimita prezidenta, kterou v případě PVP jistým způsobem disponuje, dále evokuje posun od parlamentního k poloprezidentskému režimu (Landovský, 2013). Zde tedy narážíme na otázku potenciálu širší změny ústavního systému a otázky (ne)funkčnosti stávajícího parlamentního režimu. Řešením této otázky ovšem opět není pouze zavedení PVP, právě naopak, měly by být hledány alternativy řešení v rámci zavedeného parlamentního režimu. Vyšší legitimita prezidenta, byť nezrcadlená většími pravomocemi, by mohla mít naopak za následek rozkolísání moci, resp. roztržštěnost moci výkonné. Jak poznamenal Karel Klíma: „*Je to schopno vést k vytvoření politicko-konkurenční exekutivy [..]*“ (Klíma, 2005). Michal Kubát k problému legitimacy dodává, že možnosti využití vlivu prezidenta jsou omezené, nemá dostatečné výkonné pravomoci a nemůže tedy aktivně prosazovat své představy. Cesta, jak toho docílit, tedy spočívá v omezování skutečného nositele výkonné moci, tedy vlády (Kubát, 2013).

Též JUDr. Křeček v rozhovoru uvedl, že prezident by musel mít jiné pravomoci. Podle něj se přímo volený prezident se dostává na úroveň jiných přímo volených orgánů, tj. zákonodárných sborů, což je úplně jiné postavení. Uvádí, že pak by jeho veto mělo být přehlasovatelné jen významnou většinou apod. Jinak přímá volba ztrácí smysl.

Aleš Rádl k tomu v rozhovoru podotkl, že přímo, většinovým způsobem, volený prezident má bezkonkurenčně největší mandát, jaký nemá žádný poslanec, ani

senátor. Prezident si tento mandát musí uvědomovat a začne s tím určitým způsobem pracovat, což může mít za následek i to, že přestane respektovat ústavní zvyklosti. Navíc se jedná o osobu, která není v našich podmínkách nikomu odpovědná a která potřebuje mít popularitu u lidí. Je-li tedy nepopulární vláda, dojde k tomu, že přímá volba povede prezidenta potenciálně k tomu, aby se vymezil proti vládě, a tím získal „body“ u voličů.

„Politikaření“ na půdě Parlamentu ČR v případě předchozích nepřímých voleb prezidenta bylo skutečně možné zaznamenat. Politické vyjednávání je jistě standardním nástrojem politického dění a rozhodování, pravdou zůstává, že mohlo být oproštěno od evidentních nevhodných kroků nedůstojných přímé volby prezidenta, o to viditelnějších při přímém přenosu televize (k nepřímým volbám viz např. Tabery, 2008, či Kopecký, 2008). JUDr. Křeček se proti „ostudě“ poslední nepřímé volby ovšem ohrazuje – uznává některé negativní věci, ale spíše přičítá vinu médiím a způsobu, jakým rámuje politické dění.

Nebyl-li vyhovující systém nepřímé volby prezidenta, lze jako jednu z alternativ řešení předpokládat změnu systému při zachování nepřímé volby prezidenta. Otázkou zůstává, můžeme-li posoudit, do jaké míry bude volba prezidenta osvobozena od „politikaření“ v případě, že bude přímá. Vezmeme-li do úvahy výběr potenciálních kandidátů, petiční akce, mediální kampaň a další, „politikaření“ bude očím občana pravděpodobně zastíněno, bude posunuto do jiné roviny, ale nelze předpokládat, že nebude existovat. Poslední nepřímá volba prezidenta v roce 2008 vyvolala jednoznačně mediální tlak na změnu, která byla obratem pojmenována jako „přímá volba prezidenta“, k níž se následně začaly zavazovat politické strany, a to s heslem „rychle“.

Nadstranický prezident, očištění hlavy státu od politického dění, omezení vlivu politických stran. Nominace kandidátů pochází jak z řad lidu, tak z řad volených zástupců. Lze předpokládat, že politické strany mají snazší nominaci kandidáta a více prostředků (nejen finančních) k jeho prosazování. Volba prezidenta přímo občany nemůže zaručit výsledek v podobě prezidenta skutečně nezávislého na politických

stranách. Podle Kubáta takového prezidenta spíše představí kvalifikovaná většina poslanců a senátorů, nežli voliči polarizovaní na základě volební kampaně (Kubát, 2013). Karel Klíma je v tomto směru ještě skeptičtější: většinové prvky přímé volby (dvoukolový systém) znamenají podle něj to, že se v souvztažnosti s periodickým opakováním voleb prezidenta vytvoří soutěž politických stran, resp. jejich koalic (Klíma, 2005). Zároveň píše, že PVP nepochybně politizuje funkci prezidenta neméně než volba parlamentní a že samotné důvodové zprávy k návrhům připouští, že v PVP půjde pravděpodobně o straníka (Klíma, 2008). Kudrna dodává, že pro ČR vhodnější by byl počet spíše 20.000 nežli 50.000 podpisů petice, ve vztahu k celkovému počtu obyvatel s tím, že i politické strany by pro své kandidáty měly získat daný počet podpisů (např. Kudrna, 2011).

Je to normální, tak to má být, je to tak v mnoha evropských zemích, ve většině republik. Jeden z nejuvážnějších argumentů, který popírá jakoukoli kritiku a opozici – PVP přeci není něco, o čem bychom měli přemýšlet, je to jasné.

Experti varují, že přímou volbu prezidenta **nelze** jednoznačně pojímat jako „přirozený vývoj demokracie“. Ti, co používali tento argument, nedoložili více než to, že „většina republik volí prezidenta přímo“. Specifika jednotlivých zemí jsou značně odlišná a nelze je tedy bez hlubšího porozumění aplikovat na podmínky České republiky, ani z nich vyvozovat „demokratický trend“.

Ozdravění politické kultury. Reakce na tento argument je nejednoznačná, jelikož není zřejmé, čím přesně by zavedením PVP byla ozdravěna politická kultura. Má-li se za to, že by prezident nebyl výsledkem „politikaření“, vzejde z mediálního a marketingového boje. Úroveň nepřímé volby prezidenta v roce 2008 nebylo pravděpodobně možné považovat za ukázkou zdravé politické kultury, ale způsob, jakým je volen prezident republiky a politická kultura, jsou zcela odlišné pojmy. Jak píše Klíma, politika JE otázkou hledání shody, kompromisů a vyjednávání (Klíma, 2008).

Patová situace při nepřímé volbě, volba menšinou poslanců. Tato situace může v případě nepřímé volby prezidenta republiky skutečně nastat. Nicméně pravděpodobnost, resp. riziko, že by se tak skutečně stalo, je malá. Tuto patovou

situaci lze řešit např. změnou jednacního, resp. volebního řádu, změnami v oblasti volby prezidenta při zanechání nepřímého způsobu volby (Usnesení z 27. schůze Stálé komise Senátu, 2002).

Chtějí to lidé. Průzkumy veřejného mínění reflektovaly názor občanů, který byl dlouhodobě pozitivní k PVP, jak dokládají následující tabulky. Experti však dodávají, že zeptáme-li se občana, zda chce volit prezidenta republiky přímo, logicky odpoví, že ano. Zeptáme-li se občana, které problémy české politické scény považuje za palčivé, důležité, nutné řešit, přímá volba prezidenta neobsadí vrcholné příčky. Údaje plynoucí z průzkumů mohou být zkreslující a zavádějící. Pakliže dotazovaný nebude přímo konfrontován s takovou otázkou, zájem občanů o PVP jakožto prioritu, důležitý aspekt, veřejně-politický problém, je minimální.

První tabulka ukazuje vývoj od roku 2002 do roku 2012, s dopočtem respondentů, kteří zaujali postoj „neví“:

Tabulka 1: Postoje českých občanů ke způsobu volby prezidenta ČR a jejich proměny v časové řadě od roku 2002 (údaje v procentech, CVVM 2012)

	2002-04-01	2004-02-01	2005-04-01	2007-01-01	2008-01-01	2009-01-01	2011-01-01	2012-01-01
Všichni voliči	57	68	57	60	64	67	60	61
Parlament ČR	20	16	23	23	18	18	17	16
Širší shromáždění volitelů	12	11	11	10	10	10	13	13
Neví	11	5	9	7	8	5	10	10

Poznámka: Respondentům byla v rámci tohoto dotazníkového šetření (v podobě osobního rozhovoru tazatele s respondentem jako metodou sběru dat) pokládána následující otázka: „Který z běžně užívaných způsobů volby prezidenta je podle Vás nejvhodnější pro Českou republiku? Volba parlamentem, tj. poslanci a senátory současně, volba širším shromážděním volitelů (např. poslanci, senátory a krajskými zastupiteli), nebo volba všemi voliči?“

Tabulka 2. Zdroj: Charvát, 2013.

Druhá tabulka, převzatá přímo z tiskové zprávy CVVM, dokládá průzkumy z roku 2013 a 2014:

Tabulka 1: Kdo by měl volit prezidenta? (v %)¹

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
všichni voliči	57	68	57	60	64	67	60	61	73	67
parlament	20	16	23	23	18	18	17	16	11	12
širší shromáždění volitelů	12	11	11	10	10	10	13	13	11	14

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Který z běžně užívaných způsobů volby prezidenta je podle Vás nejvhodnější pro Českou republiku? Volba parlamentem, tj. poslanci a senátory současně, volba širším shromážděním volitelů (např. poslanci, senátory a krajskými zastupiteli), nebo volba všemi voliči?“

Tabulka 3. Zdroj: CVVM, 2014.

Většina negativních reakcí na zavedení PVP, čili argumentů proti PVP, jak jsou uvedeny v tabulce, již byla obsažena výše v reflexi argumentů „pro“. Argument **nepropracovanosti návrhů** změny Ústavního zákona se pravidelně opakoval a nakonec se projevil jako opodstatněný, což můžeme dovozovat z „technických“ problémů první uskutečněné přímé volby (vyřazení kandidátů pro neplatnost podpisů na peticích).

Náklady PVP. Rozdíl v částce nepřímé a přímé volby prezidenta je zásadní. Náklady spojené s realizací první přímé volby prezidenta v roce 2013 ukazuje následující tabulka s výňatkem ze státního rozpočtu ČR pro rok 2013 (údaje jsou uvedeny v tisících):

MONITOR		ANALÝZA		O APLIKACI		METODIKA		MAPA WEBU		ENGLISH	
		ROK		ČÁSTKY V							
		2013		tisících							
Ústřední orgány vnitřní státní správy a jejich dislokovaná pracoviště (nezařazené v jiných funkcích)		38 915 390	39 251 896	39 251 896	38 930 237						
Finanční správa		1 939 679	0	0	0						
Celní správa		25 000	0	0	0						
Ostatní všeobecná vnitřní správa jinde nezařazená		149 200	54 313	54 313	0						
- Jiné veřejné služby a činnosti		748 014	948 244	948 244	721 668						
+ Zahraniční pomoc a mezinárodní spolupráce (jinde nezařazená)		36 729	0	0	0						
- Zastupitelské orgány a volby		711 285	948 244	948 244	721 668						
Volby do Parlamentu ČR		22 608	451 826	451 826	385 783						
Volby do zastupitelstev územních samosprávných celků		78 432	79 184	79 184	5 033						
Volba prezidenta republiky		610 245	417 233	417 233	330 852						
+ Zemědělství, lesní hospodářství a rybníkářství		803 500	87 626	87 626	68 536						

Tabulka 4. Zdroj: <http://monitor.statnipokladna.cz/2013/statni-rozpocet/kapitola/398#tabId>, upr. autor.

Teoretická diskuse o parlamentním, prezidentském, resp. **poloprezidentském režimu** není vůči poslední jmenovanému jasně vyhraněná, i názory odborníků na dopady zavedení PVP v ČR se z tohoto hlediska liší. Jak uvádí Novák, nelze jednoznačně stanovit, které kompetence prezidenta jsou nutné k tomu, abychom mohli o systému mluvit jako o poloprezidentském (Novák, 2008). Hloušek považuje s odkazem na argumentaci Kubáta PVP v parlamentním systému za „cizorodý prvek“ (Hloušek, 2008).

V úryvku Jana Kysely (Kysela, 2008) je citován názor M. Topolánka, který se vyslovil pro nepřímou volbu prezidenta s tím, že status quo (tj. nepřímou volbu prezidenta) není třeba měnit, protože není nefunkční a jelikož nemůžeme říci, že změna bude znamenat, že něco bude fungovat lépe. Nepřímou formu volby považoval za adekvátní a logickou. Kysela dále dodává, že návrhy obvykle poukazují na problém, ale nedokládají, že navrhovaná PVP jej skutečně vyřeší. Jan Filip (Filip, 2008) dále rozvádí problematiku nepřímé volby prezidenta s tím, že JEJÍ problematice, potenciálnímu zlepšení, není věnována odborná ani politická pozornost.

Ústavní systém. Jak píše Kudrna i mnozí další, nelze věnovat pozornost pouze mechanismu volby prezidenta, je třeba brát v potaz celý rámec konstitučního systému (Kudrna, 2011). Jan Kysela též varuje, že Ústava má být měněna promyšleně (Kysela, 2014). V publikaci „Deset let Ústavy České republiky“ Jan Filip zdůrazňuje tři požadavky na změny v ústavním systému: zásadu systémovosti, komplexnosti a reálnosti. Schválená změna naplňuje pouze poslední z nich. Dále podotýká, že obzvláště při změnách ústavních je třeba klást otázku, zda větší význam (či váhu) má stabilita ústavního systému, či prospěch získaný její změnou. Iva Brožová dále varuje, že obsah Ústavy je tvořen časem prověřenými hodnotami a principy, tedy v otázkách jejich změn by měl být uplatňován restriktivní přístup. O uvážlivosti a široké diskusi na expertní úrovni při potenciálních změnách Ústavy se zmiňuje též Josef Barák (Sborník příspěvků, uspoř. Jan Kysela, 2003).

Souhrn

Z názorů odborné veřejnosti na základě článků, publikací, projevů, z reflexe průběhu PVP a na základě dalších zdrojů (státní rozpočet ČR a další) lze konstatovat, že argumenty propagované pro zavedení PVP (především politickou reprezentací a médii), jak vyplývá ze studia programových a legislativních dokumentů, jsou expertízou vyvraceny, zatímco odborníci předkládají mnohá varování a argumenty „proti“ PVP, zahrnující též možnou hrozbu destabilizace systému. Již v roce 2003 napsal Michal Kubát, že „vlny“ diskusí o PVP mají charakter čistě politický a postrádají meritorní obsah; jejich účelem je politický zisk. Zdůrazňuje též potřebu dbát na odborná hlediska (Kubát, 2003).

Vyjádření reprezentantů politické sféry

K ucelení náhledu je třeba nejen odborných argumentů, ale též posouzení z hlediska jednotlivých politických stran, jejich vztahu k expertíze v otázkách PVP (a konfrontace s nimi), posouzení rozhodovatelů atp. K tomuto účelu slouží především provedené rozhovory.

Hra. Většina respondentů (viz seznam provedených rozhovorů) otevřeně přiznala, že argumenty pro PVP jsou populistického rázu, že přímá volba prezidenta je pouze „na

oko“ a že o tento institut v podstatě nikdo neměl reálný zájem. Mělo se tedy jednat o politickou hru, čemuž odpovídá též četnost i kvalita podávaných návrhů a argumentační linie:

- *„Ta hra probíhala velmi neformálně. ČSSD to vždy v programu měla a byla ve velmi nepříjemné situaci, protože tušila, že je to hloupost a že to může skončit velkým malérem.“ „To jsem měl pocit, že jsme jim k tomu tady vytvořili maximální prostor, aby v Senátu mohli říct „nezměnili jste bankovní radu, tak...“, ale bohužel.“ [Marek Benda]*
- *„Vycházeli jsme trochu z toho, že tento konsensus bude platit, když mají většinu v obou komorách (ČSSD – pozn. autora), který bohužel neplatil. Ale nebylo to odborné stanovisko, byl to pokus o populistické nadbíhání veřejnému mínění, které se nám hrubě nevyplatilo.“ [Marek Benda]*
- *„Mělo to být tak, a v ÚPV jsme to tak hráli, že se neshodneme na kompetencích, tzn. že sociální demokraté, kteří to měli léta ve volebním programu, budou říkat „to my bychom strašně chtěli, tu volbu prezidenta, ale protože jsou tam takové, makové, kompetence, tak my se zabejčíme, takže vy když chcete tyhle kompetence, tak to by byl úplný nesmysl a to my vám jako nedáme...“ a bude z toho nějaká taková hádka, která samozřejmě přešumí přes tu dobu, kdy byla příležitost tu věd odhlasovat a už by ta naše volba musela proběhnout parlamentním způsobem a ta debata by se odložila na nějakou dobu bůh ví kdy.“ „Strana má volební program, který má třeba 100 bodů a ta volba prezidenta není prioritní. Můžeme říkat, že bychom chtěli, ale pořád to na něco naráží... nějaký problém, a může se to hrát do aleluja, protože to není žádný marginální problém, nic, co by fatálně ohrožovalo chod státu.“ [Mgr. Aleš Rádl]*
- *„...klíčoví hybatelé politických stran věděli, že to mají v ruce. A že si prosadí svého. Takže pod jakýmikoliv záminkami to neprošlo (dříve – pozn. autora), protože jinak by to prošlo. Stejní lidé hlasovali kdysi proti, jako teď hlasovali pro.“ [JUDr. Cyril Svoboda]*
- *„Do ¾ toho času, v tom jsme byli za jedno s ODS, tak my jsme byli přesvědčeni, že to neprojde. Že taková blbost nemůže projít. Že to budeme tak nějak*

připravovat a nakonec se to nějak ušmoulí, že to nakonec nebude.“ [JUDr. Stanislav Křeček]

- *„To byla taková hra na Černého Petra, kdy nikdo si toho Černého Petra nechtěl vzít do ruky. Nakonec zůstal Černý Petr v rukou všem.“ [RNDr. Alexandr Vondra]*

K tomu dodává JUDr. Kysela mj. to, že dožádání odborných stanovisek proběhlo právě v daný čas proto, že předchozí případy diskusí o PVP byly hodnoceny jako méně závažné „...protože evidentně neměly vyústit ve změnu ústavy...zatímco teď už šlo o všechno.“ [JUDr. Jan Kysela]. Což zároveň odpovídá na stížnost Marka Bendy, který uvedl, že odborná veřejnost deklamující záporné argumenty mobilizovala své síly až příliš pozdě a nebyla dříve slyšet.

Podle respondentů se tedy jednalo dlouhodobě o „politickou hru“ s cílem uspokojit veřejné mínění, nastavenou tak, aby byl návrh na PVP vždy z nějakého „důvodu“, povětšinou tedy z oblasti technikálií či pravomocí, zamítnut. Toto „kolo“ hry se nezdařilo, a byť tedy nikdo o PVP neměl zájem, tato byla prosazena. Tato hra souvisela s populistickými argumenty, jak jsou uvedeny v tabulce, s obecným vědomím, že PVP **není** systémově dobrým krokem, s vědomím a znalostí odborných argumentů vyjadřujícím se negativně (ale zároveň s nemožností je otevřeně použít proti přijetí PVP, jelikož všechny strany měly prosazení PVP ve svém volebním programu), s tím, že jde ryze o politickou otázku:

- *„Jsou různé typy pravd, a ta politická pravda přece spočívá v tom, že jsme to měli ve volebním programu, což je pravda.“ [JUDr. Jan Kysela]*
- *„Ti lidé byli jakoby nahlodání tou odbornou veřejností /.../ Tito lidé, i paní prof. Dvořáková, vznášeli argumenty „proč ne“. Že by tam byl někdo takový ten srdcař a položil život za PVP, to si vůbec nemyslím. Pak tam asi byla řada lidí, kterým to bylo úplně jedno. Prostě povel byl takový, takže prostě zvedli ruku, zmáčkli tlačítko.“ [JUDr. Jiřina Rippelová]*
- *„A vždy to rozhodnutí je potom otázkou politickou“ [Mgr. Helena Langšádlová]*
- *„Strana podlehla panice a řekla, že příště musí být PVP /.../ přestože odborné autority před tím varovaly, přestože byly odborné posudky, že to NENÍ*

v pořádku, tak tedy nebyly brány v úvahu a šlo se jen po tom populistickém názoru, že PVP – že by nám to lidi neodpustili a že příště bychom nevyhráli volby, kdyby nebyla ta PVP... Iracionální a naprosto proti odborným názorům.“
[JUDr. Stanislav Křeček]

- *„Na každém klubu se říkalo, že PVP je naprostá pitomost. Že tedy snad si to nějak rozmyslíme...proti PVP byly velmi silné hlasy.“* [JUDr. Stanislav Křeček]
- *„Mluvil proti předseda Ústavního soudu, profesor Jičínský, profesori právnické fakulty, měli jsme tato stanoviska, ale bohužel... Lid si to přeje.“* [JUDr. Stanislav Křeček]
- *„...to je obecně politický postoj. Vycházelo se z toho, že v Evropě PVP byla u našich sousedů...“* [JUDr. Cyril Svoboda]
- *„...je to v zásadě politické rozhodnutí...“* [JUDr. Stanislav Grospič]
- *„...ve chvíli, kdy je ta věc politicky daná, tak v zásadě ta expertíza by se vám akorát pletla pod nohama. /.../ V zásadě všechny ty expertízy by musely dospět k závěru, že je to věc nesystémová a chybná...“* [Mgr. Aleš Rádí]
- *„Bylo to výlučně rozhodnutí politické a ještě blbé.“* [Mgr. Aleš Rádí]
- *„Expertní stanoviska byla k dispozici, měla je i vláda, měli jsme je i my. Akorát k nim v atmosféře času nebylo úplně přihlíženo. /.../ Konečné rozhodnutí bylo politické a ne odborné.“* [Marek Benda]
- *„Byla to čistě politická otázka, kde odborně jsme měli pocit, že je to hloupost, nesmysl, ale...“* [Marek Benda]
- *„Já jsem tady sice obcházel Sněmovnu a říkal „musíme pro to hlasovat, protože jsme se k tomu zavázali“, ale vnitřně mi z toho bylo poměrně smutno.“* [Marek Benda]
- *„...to politické rozhodování, když to dojde takhle daleko, se řídí trošku jinými pravidly.“* [RNDr. Alexandr Vondra]
- *„...stanovisko ústavních právníků, politologů, ale nejenom těchto odborností byla známá v celé šíři. Ale samozřejmě změna ústavy je především politické rozhodnutí.“* [Mgr. Jiří Dientsbier]

Jediný Mgr. Dientsbier odmítl, že by se jednalo o takovou hru s tím, že PVP byla v programu ČSSD zanesena dlouhodobě. Rozhodnutí o PVP podle jeho názoru tedy je politickým, nikoli však výsledkem výše nastíněné „hry“.

K těmto argumentům navíc JUDr. Svoboda dodává, že hrozila (a projevila se) polarizace společnosti. K tomuto se přiklání též Mgr. Rádl, který k tomu mj. uvedl že *„...rodiny byly připravené se porvat, jestli je lepší Zeman nebo Schwarzenberg. Dodnes to ve společnosti rezonuje.“* [Mgr. Aleš Rádl] Svoboda též zdůraznil riziko, že hlava státu bude zvolena malým zlomkem z celkových hlasů voličů. Na tento problém v rozhovoru upozornil i Stanislav Grospič v otázce podpory přímé volby prezidenta z pozice KSČM, tedy že souhlas může být dán většinou, ale zda je to většina založena na jednom hlase, či většina takřka jednotná, je otázka. Tyto argumenty lze porovnat s argumentem uváděným pro PVP, tedy že prezident republiky v případě nepřímé volby může být zvolen de facto pouze menšinou poslanců, čemuž je třeba zavedením PVP zabránit. Vystává tak otázka, zdali výsledek není srovnatelný, ne-li horší.

Respondenti též potvrzují názor odborníků v tom smyslu, že se jedná obvykle o politický kalkul v otázce nominování kandidátů na prezidenta a jejich potenciální úspěšnosti v té které volbě. Názor respondentů na úspěšnost v případě poslední volby se liší:

- *„Sociální demokraté v té době už žádný zájem na PVP neměli, protože si snadno dovedli spočítat, že když bude volba parlamentní, tak nemá šanci nikdo jiný, než Štěch.“* [Mgr. Aleš Rádl]
- *„A teď prošla PVP z jediného důvodu. Že Karel Schwarzenberg došel k závěru, že by nebyl zvolen v nepřímé volbě, protože složení Senátu svědčilo pro to, že by TOP 09 musela platit extrémní cenu za volbu prezidenta, a protože se s ODS dohodli, že chtějí Karla Schwarzenberga prezidentem, /.../, tak se šlo na PVP.“* [JUDr. Cyril Svoboda]
- *„Každopádně ODS nechtěla PVP, tomu jsem se osobně vůbec nedivila, protože jí muselo být jasné, že jakmile podpoří PVP, oni na tom mohou jediné tratit.“* [JUDr. Jiřina Rippelová]

- „...pak se doufalo, že to zazdí Senát, protože proč by ČSSD si nechali vzít možnost si prezidenta prakticky zvolit Parlamentem, neboť tam tu většinu měli a bylo tehdy jasné, že takhle mohou prosadit svého, nebo to nějak významně politicky zobchodovat. Zatímco bude-li PVP, budou mít problém, když do toho půjde Zeman.“ [RNDr. Alexandr Vondra]

Všechny strany, zastoupené v Poslanecké sněmovně, v dané době měly téma PVP zakotvené ve volebním programu. K tomu, proč a za jakých okolností byl tento bod zahrnut též do programu ODS, která jinak obvykle stála v pozici „proti PVP“, se vyjádřil jak Aleš Rádl, tak Marek Benda. Marek Benda uvedl, že dostal příkaz zanést tento bod do programu a pojímá to tedy jako svou odpovědnost (zároveň tímto potvrdil, že se nejednalo o situaci hloubkově projednávanou a schválenou grémiem), Aleš Rádl k tomu řekl, že to byl jednoznačně Miroslav Nečas, kdo tento bod do programu ODS zanesl, bez konzultace se stranou, aby dosáhl možných koaličních pojiček:

- „...potřeboval mít nějaké argumenty (Miroslav Nečas – pozn. autora) pro koalici těch dvou subjektů a jeden z nich byl ten, že bude zvolen Schwarzenberg jako prezident.“ „Nečas chce mít koalici, tak tomu musí vyjít vstříc, tak z toho udělá jakoby důležitý problém...“ [Mgr. Aleš Rádl]
- „Obě tehdejší vládní strany, jak Věci Veřejné, tak TOP 09, měly přímou volbu jako svůj fetiš.“ [Marek Benda]
- „My jsme spíš neměli sílu na začátku, kdy jsme si sedli a začali psát programové prohlášení, a museli jsme zkonstatovat, že průnik všech tří stran je PVP...“ [Marek Benda]
- „...v rámci nějakých politických kompromisů, u koalice, kdy to chtěly VV mohutně, ale chtěla to i TOP 09, tak Petr Nečas jako premiér měl logickou tendenci hledat nějaké průchozí body...“ [RNDr. Alexandr Vondra]
- „A v momentě, kdy to u nás začalo narážet na nějakou opozici uvnitř strany, tak on vytáhnul „co říkáte, vždyť to bylo v programu, vy jste si ho akorát nepřečetli“. [RNDr. Alexandr Vondra]

Všichni dotazovaní respondenti, až na Stanislava Grospiče (který, jak se vyjádřil, hlasoval „pro“, byť nebyl zastáncem PVP, ale který momentálně neshledává na PVP vysloveně nic negativního, zaujímá spíše neutrální názor), a dále Mgr. Dientsbiera, který se vyjádřil tak, že PVP není systémovou chybou, tedy považují PVP za chybu, hrozbu, špatné rozhodnutí. Shodují se, že měli dostatečné odborné zázemí pro to, aby věděli, že PVP je posuzována negativně. PVP se ukázala být řešením okamžité politické situace, bez ohledu na dlouhodobé následky, bez ohledu na rizika takové systémové změny:

- *„...je to přesně případ toho, jak se občas uvažuje o krátkodobém cíli a v zájmu dosažení tohoto krátkodobého cíle, velmi často efemérního, změníte nějaký parametr, čehož důsledkem je změna téměř systémová.“* [doc. Jan Kysela]
- *„Myslím si, že je to velká společenská tragédie a chyba...“* [Mgr. Aleš Rádl]
- *„...ty důvody, proč NE přímou volbu, se některé z nich projevují, ještě projeví...“* [JUDr. Jiřina Rippelová]
- *„Ale zpětně, i bez ohledu na to, kdo byl zvolen, to považuji za chybu. /.../ Měli jsme podstatně více zvažovat souvislosti a dopady, které to bude mít, s ohledem na celkový ústavní systém.“* [Mgr. Helena Langšádlová]
- *„Takže byl to výjimečný zákon a výjimečná diskuse, ale znovu říkám – odborná hlediska byla zcela pominuta.“* [JUDr. Stanislav Křeček]
- *„Takže to nebyla promyšlená úvaha, co tu bude za 10, za 15 let, to bylo momentální řešení situace.“* [JUDr. Cyril Svoboda]
- *„...docházím k tomu, že je to nebezpečné, /.../ nikdo za tu volbu nenese odpovědnost. Kdo je lid? Když zvolí Poslanecká sněmovna a Senát špatného prezidenta, dá se vždycky vidět, že tady je celkem 281 osoba, která nese odpovědnost za špatnou volbu prezidenta republiky. /.../ Lid odpovědnost nenese vůbec žádnou.“* [JUDr. Cyril Svoboda]
- *„Bohužel to tak bylo a bohužel jsme v téhle atmosféře (kritika předchozí nepřímé volby – pozn. autora) ustoupili.“* [Marek Benda]
- *„Já jsem pro byl, protože jsem byl ministr koaliční vlády, za to bych si právě tu ruku usekl.“* [RNDr. Alexandr Vondra]

Souhrn

Někteří z respondentů hlasovali přes dohodu na úrovni strany PROTI zavedení PVP, jiní hlasovali PRO, právě vzhledem k programu a dohodě ve straně, s dodatkem, že se jednalo o rozhodnutí chybné a krátkozraké. Jak odborné kapacity, tak tělesa Parlamentu (výbory, komise), zastaly negativní názor. Expertní vědění tedy existovalo, především ze sféry odborných těles v zázemí Parlamentu a dále ze sféry vnější, především akademické a profesní. Samotní rozhodovatelé si byli vědomi těchto stanovisek, sami obvykle nebyli přesvědčeni o vhodnosti zavedení PVP, ale hlasovali „pro“ čistě z politických důvodů, nehledě na expertízu.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo vysvětlit vztah mezi expertízou a politikou (policy) v případě ústavní politiky, resp. veřejného problému týkajícího se zavedení přímé volby prezidenta do Ústavního systému ČR. Byly reflektovány teoretické zdroje a proveden výzkum ve snaze zhodnotit odborné kapacity českých politických stran, resp. jejich poradenský systém, vliv expertízy na rozhodování a vnímání důležitosti odborných podkladů pro politiku.

Lze tedy konstatovat, že postoje politických stran, resp. tázaných respondentů se liší, nicméně obecně všechny politické strany zastoupené v rozhodném období (tj. rok 2012, kdy byla schválena novela Ústavy ČR zavádějící přímou volbu prezidenta), mají ve své organizační struktuře odborné komise, které jsou v menší či větší míře zdrojem odbornosti strany. Tyto komise mívají méně formální charakter a jejich funkce se liší podle věcného zaměření a stávajících členů. Členství je vždy dobrovolné a není honorované. Aktivnější jsou komise s „atraktivnějšími politikami“ a takovými politikami, pro něž se ve spektru strany najde dostatek odborníků, kdy odbornost je dána převážně studiem a praxí členů strany. Výstupy komisí se též různí, většina stran nemá oficiálně propracované kanály pro práci s odbornými výstupy těchto komisí. Závisí tedy na členech, zda mají vztah k poslaneckému/senátorskému klubu, zda jsou rozhodovateli, či disponují natolik silnou odbornou autoritou.

Dalším zdrojem odborného zázemí stran bývají obvykle ustálené think-tanky. Odborné komise i think-tanky bývají otevřeny členům strany, sympatizantům a někdy též širší a odborné veřejnosti. Podstatnou sférou zdrojů odbornosti je lobbying, ve smyslu získávání názorů, úhlů pohledu, argumentů aktérů, kterých se dotýká projednávaný zákon aj. a dále neformální a neoficiální zdroje a vlastní zkušenosti. Z vnější, resp. outsourcované odbornosti strany v konkrétních případech užívají rady profesních a zájmových organizací, neziskových organizací i akademické sféry, vnější poradenství je však méně čtené.

Politické strany mají k dispozici administrativní a odborná tělesa a exekutivu. Zde bylo řečeno, že vlastní odborné komise mají obvykle nižší kredit ve chvíli, kdy strana má pozici a vede určité ministerstvo, tj. má k dispozici aparát ministerstva. V době opozice má generování vlastní odbornosti pro stranu obecně větší váhu.

Názory respondentů na praktickou aplikaci odbornosti při rozhodování a na důležitost odbornosti, resp. předpoklad, že odbornost je pro rozhodování stále podstatnější (mj. pro změnu způsobu vládnutí a pro komplexitu veřejně-politických a společenských problémů a fenoménů) jsou diametrálně odlišné. Větší množství respondentů se domnívá, že rozhodování mnohdy odbornosti nepodléhá. Konkrétně v otázce zavedení přímé volby prezidenta se jednalo čistě o politické rozhodnutí, nehledě na odborné posudky plynoucí jak z interních, tak externích zdrojů odbornosti.

To je tedy odpověď na otázku, zda byla provedena expertíza. Byla vyhotovena řada odborných stanovisek, a to ústavními právníky, politology (tj. odborníky z vnějšku) a dále samotnými tělesy Parlamentu, která byla známa politickým stranám a veskrze vyjadřovala negativní názor na zavedení přímé volby prezidenta. Politické strany však ustoupily, jak vyplývá z rozhovorů s jejich zástupci, veřejnému mínění a de facto populistickému a mediálnímu tlaku, v kombinaci s užitím tématu jako pojítka potenciálních koaličních partnerů. Strany se zavázaly k přijetí přímé volby prezidenta ve svých předvolebních programech a následně též v programovém prohlášení vlády a tím expertíza, byť negativní, neměla na rozhodnutí vliv. Tomu též odpovídá úroveň argumentace pro a proti zavedení přímé volby prezidenta, jak ji vystihuje tabulka argumentů.

Proč byla přímá volba prosazena právě v daném období – to je, podle slov některých respondentů, výsledkem politické „hry“, která trvala mnoho let. Tato „hra“ však dospěla do chvíle, kdy veškeré politické strany, zastoupené v danou chvíli v Poslanecké sněmovně, uvedly bod zavedení přímé volby prezidenta do svého programu, a tudíž následné odmítnutí této snahy nebylo de facto možné, aniž by se daná politická strana „zdiskreditovala“ před svými voliči, byť samotní rozhodovatelé ve velké většině nebyli přesvědčeni o vhodnosti zavedení přímé volby prezidenta a byť to nebylo doporučeno

ani Ústavně právním výborem či Stálou komisí Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury. Jednalo se tedy v závěru o čistě politické rozhodnutí, dané dohodou politických klubů, přes negativní postoj velké části odborné veřejnosti.

Možnosti rozvoje práce spočívají v oslovení dalších respondentů, ve větší míře reprezentující zázemí politických stran, popřípadě rozšíření věcného zaměření případové studie na další ústavní otázky.

Summary

The main aim of this Thesis was to explain the relation between a policy (in this case explicitly the Constitutional policy) and expertise of the political parties in the Czech Republic. In the basis of theoretical background and undertaken research (dialogues with representatives of the political parties in the House of Commons of the Parliament during the year 2012) the Thesis brought these results: Czech political parties establish expert committees, reflecting main policies or public problems. The work of these committees is different due to the topic (how it is important, attractive) and persons involved. Use of results of this committees is derived from the situation, ie. if the party is actually in position or opposition, and from the position of individuals, ie. if there is any policy-maker. Political parties also use another sources of expertise, their think-tanks, bodies of Parliament, executive, their own knowledge, informal sources of expertise. Not so often, but the external sources of expertise are also used, for example academic sphere, trade organizations, non-governmental organizations.

In the case of the direct election of the President of the Czech Republic, there used to be an expertise, made by political scientist, constitutional lawyers and bodies of the Parliament, which used to be mainly negative. In spite of this, the direct election was agreed. All the Parties entered the direct election into their election program and due to this, the decision based on political reasons and public meaning had to be accepted, in spite of negative expertise. Thus, the final decision was purely political.

Použitá literatura a zdroje dat

Tištěné publikace (knihy)

ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice (doplněno o srovnání se státy Evropské unie)*. Praha: Linde, a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-734-8.

COLEBATCH, H.K. *Úvod do policy*. 2. vydání. Barrister & Principal, 2005. 144 s. ISBN 80-86598-79-9.

DAHL, Robert A. *O demokracii. Průvodce pro občany*. Portál, 2001; 191 s. ISBN: 80-7178-422-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007. s. 35. ISBN 978-80-210-4249-0.

HLOUŠEK, Vít; ŠIMÍČEK, Vojtěch eds. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Masarykova univerzita v Brně, Brno 2005. ISBN 80-210-3611-7.

JELÍNKOVÁ, Marie. *Případová studie*. In NEKOLA, Martin; GEISLER, Hana; MOURALOVÁ, Magdalena. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011. s. 194-221. ISBN 978-80-246-1865-4.

KLÍMA, Karel. (2005) *Výkonná moc v parlamentním systému ČR (aneb nakolik je forma vlády v ČR ještě parlamentní)?* In Hloušek, Šimíček (eds.) *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Masarykova univerzita v Brně, Brno 2005, s. 37-44. ISBN 80-210-3611-7.

KUBÁT, M. *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?* Brno: Barrister & Principal, 2013, 119 s., ISBN 978-80-87474-86-0.

KUBÁT, Michal. *Přímá volba prezidenta v České republice?* In Kysela, Jan (ed.). *Deset let Ústavy České republiky. Východiska, stav, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 299-314. ISBN 80-86432-45-9.

LANDOVSKÝ, Jakub. *Případová studie 2 – Kampaň pro přímou volbu prezidenta ČR*. In ŠTĚDRON, Bohumír, POTŮČEK, Martin, PROROK, Vladimír, LANDOVSKÝ, Jakub, ŘÍHA, David a kol. *Politika a politický marketing*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 225 s. ISBN 978-80-7400-448-3. (s. 135-162)

MIKEŠ, P.; CHRASTILOVÁ, B. *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha. ASPI, 2003. s. 371-372. ISBN 978-80-210-4520-20.

POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005. 399 s. ISBN 80-86429-50-4.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie*. Portál, 2002. 207 s. ISBN: 80-7178-628-4.

ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. Brno, 2008. 1. vydání. ISBN 978-80-210-4520-0.

ŠTĚDROŇ, POTŮČEK, PROROK, LANDOVSKÝ a kol. *Politika a politický marketing*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-448-3.

TABERY, Erik. *Hledá se prezident*. R-Presse, 2008; 456 s. ISBN: 978-80-903766-7-0.

VESELÝ, A., NEKOLA M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007. s. 19. ISBN 978-80-86429-75-5.

Články, studie, vyjádření

COLEBATCH, H. K. *What work makes policy?* Policy Sciences, 39: 4, s. 309-321.

COLEBATCH, H. K., HOPPE, R., NOORDEGRAAF, M. *Understanding Policy Work*. In: COLEBATCH, H. K., HOPPE, R., NOORDEGRAAF, M. (eds.) *Working for Policy*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 11 – 25. 2010.

CRAFT, J.; HOWLETT, M. *Subsystem Structures, Shifting Mandates and Policy Capacity: Assesing Canada's Ability to Adapt to Climate Change*. Canadian Political Science Review, 6: 1. 2012.

GRIX, J. Introducing Students to the Generic Terminology of Social Research. Politics: 2002, vol. 22 (3), s. 175-186.

HOWLETT, M. *Policy analytical capacity and evidence-based policy-making: lessons from Canada*. Canadian Public Administration, s. 153-173, 2009.

HOWLETT, M., OLIPHANT, S. *Environmental Research Organizations and Climate Change Policy Analytical Capacity: An Assessment of the Canadian Case*. Canadian Political Science Review, 4: 2-3, s. 18-35.

CHARVÁT, Jakub. *Analýza procesu zavádění přímé volby prezidenta v ČR*. European Electoral Studies, Vol 8 (2013), No. 2, pp. 146 – 159. Zdroj: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/016/EVS_8_2_4.pdf.

KUDRNA, Jan. *Přímá volba prezidenta – Konec cesty trvající 23 let*. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 4. 2011. s. 9-26. In *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha. ISSN 0323-0619.

KUDRNA, Jan. *The Question of Conducting Direct Elections of the President in the Czech Republic (A Live Issue for Already 20 Years)*. Jurisprudence, 2011, 18(4), p. 1295-1321. ISSN 2029-2058 (online).

LEBEDA, T. (2009) *Komunální volby klamou, Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva*. Acta Politologica, Vol. 1, No. 3, s. 335, ISSN 1803-8220.

NĚMEC, Jan, KUTA, Martin. *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém.* Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny, Parlamentní institut. Studie 1.201, 2009.

NOVOTNÝ, Vilém. *Co je „policy work“? Pracovní činnost v oblasti veřejných politik v teorii a praxi.* Politologická revue 2/2013, s. 136-158.

VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M. *Veřejná politika a proces její tvorby. Co je „policy“ a jak vzniká.* Praha: CESES FSV UK, 2005. Zdroj: http://ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08-vesely.pdf.

Vyjádření odborníků k zavedení PVP poskytnutá Stálé komisi Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury k Senátnímu tisku č. 262 (přijata od tajemníka komise, doc. Jana Kysely, popř. osobně od autora):

- KOUDELKA, Zdeněk. Volba prezidenta republiky.
- ANTOŠ, Marek. Stanovisko k návrhu novely Ústavy.
- WINTR, Jan. Vyjádření k důvodnosti zavedení přímé volby prezidenta republiky a její konkrétní podoby.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. Vyjádření k zavedení přímé volby prezidenta republiky.
- SYLLOVÁ, Jindřiška. Posudek k novele Ústavy České republiky.
- SUCHÁNEK, Radovan. Vyjádření k návrhu změny Ústavy ČR zavádějící přímou volbu prezidenta republiky.
- PAVLÍČEK, Václav. (bez názvu)
- MOLEK, Pavel. Připomínky k návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, tisk č. 262.
- KOUDELKA, Zdeněk. Volba prezidenta.
- KUDRNA, Jan. K přímé volbě prezidenta ČR.
- JIRÁSEK, Jiří. Vyjádření k předloženému senátnímu tisku 262.
- KLÍMA, Karel. K přímé volbě prezidenta.
- HŘEBEJK, Jiří. Několik poznámek k novele Ústavy ČR, zavádějící přímou volbu prezidenta republiky.
- HOFFMANNOVÁ, Helena. K důvodnosti přímé volby prezidenta v ČR.
- GRÓNSKÝ, Ján. Poznámky k návrhu ústavního zákona, Senátní tisk č. 262.
- GERLOCH, Aleš. Stanovisko k navrhované ústavní úpravě přímé volby prezidenta České republiky.

Internet (on-line zdroje)

- konference „Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky“, pořádaná Stálou komisí Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury a Ústavně právním výborem Senátu PČR, 24. 5. 2011
 - www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/60276/51070/49122
- Tisková zpráva: „Postoje občanů k prezidentskému úřadu“ – leden 2014, CVVM
 - http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7177/f3/pi140211a.pdf
- Záznam z jednání schůze Vlády ČR konané dne 15. 6. 2011 (24. schůze)
 - http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D03BA51F3B14DC7FC12578B6004F911A
- Masarykovy debaty: „Český prezident by měl být volen přímo“
 - <http://www.masarykovydebaty.cz/debaty/cesky-prezident-mel-byt-volen-primo>
- Výňatek ze státního rozpočtu 2013 – náklady na přímou volbu prezidenta
 - <http://monitor.statnipokladna.cz/2013/statni-rozpocet/kapitola/398#tabId>
- Usnesení z 27. schůze Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury, 2002
 - www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/11875/11875/11876
- Usnesení vlády č. 445 z 24. schůze konané 15. 6. 2011
 - <http://www.vlada.cz/>
 - <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2011-06-15>
- Výsledky voleb. Volební portál Českého statistického úřadu.
 - www.volby.cz
- Programové prohlášení vlády (2010-2013).
 - http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf
- TOP 09
 - Volební program 2010: http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny_85.pdf
 - Kdo jsme: <http://www.top09.cz/kdo-jsme/>
 - Vzdělávání: <http://www.top09.cz/co-delame/vzdelavani/>
- KSČM
 - Volební program 2010: <http://www.kscm.cz/volby-a-akce/poslanecka-snemovna-pcr6/programove-cile-kscm/volebni-program-2010-2014>
 - Stanovy: <https://www.kscm.cz/nase-strana/stanovy>

- ODS
 - „Řešení, která pomáhají.“ Volební program 2010: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>
 - O nás: <http://www.ods.cz/o-nas>
- Věci veřejné
 - Politický program, 2010: <http://www.slideshare.net/xjert02/veci-verejne-volebni-program-do-poslanecke-snemovny-2010>
 - O nás: <https://www.veciverejne.cz/o-nas.html>
 - Stanovy: /Downloads/stanovy-vv120831.pdf
- ČSSD
 - Volební program, 2010: http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf
 - Historie: <http://www.cssd.cz/strana/agenda-a-clenstvi/historie-cssd/>
 - Stanovy: http://www.cssd.cz/data/files/stanovy_cssd-1.pdf
- KDU-ČSL
 - Volební program, 2010: [http://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemov-\(1\).aspx](http://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemov-(1).aspx)
- Sněmovní a Senátní tisky (k zavedení PVP):
 - Sněmovní tisk č. 1109 (2001)
 - Senátní tisk č. 289 (2002)
 - Sněmovní tisk č. 90 (2002)
 - Sněmovní tisk č. 95 (2002)
 - Sněmovní tisk č. 172 (2003)
 - Senátní tisk č. 22 (2003)
 - Sněmovní tisk č. 349 (2003)
 - Sněmovní tisk č. 332 (2007)
 - Sněmovní tisk č. 747 (2009)
 - Sněmovní tisk č. 7 (2010)
 - Sněmovní tisk č. 415 (2011)
- Konference „Days of law“. Téma 8: „Volby, zejména prezidentské.“ Dny práva 2013. Spisy právnické fakulty, řada teoretická č. 476, Masarykova univerzita Brno 2014, ISBN 978-80-210-6815-5, s. 63-88.
 - http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2013/index.php
- Prezident Václav Havel
 - <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-havel.shtml>
- JUST, Petr. *Cesta k přímé volbě prezidenta na Slovensku*. Vydáno dne 21. 03. 2004.
 - <http://cpssu.org/view.php?cisloclanku=2004032001>

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
 - Ústavní zákon č. 71/2012 Sb.
- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí
- SFEU (ve znění Lisabonské smlouvy), hlava II, část druhá, článek 22, odst. 1
 - http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-1-189_SOFEU.pdf

Rozhovory s respondenty

Rozhovor č. 1, JUDr. Cyril Svoboda

- **7. 11. 2014, Diplomatická akademie**

JUDr. Cyril Svoboda je český politik, v období 2001–2003 a 2009–2010 předseda KDU-ČSL (do strany vstoupil v roce 1995). V roce 2009 zastával post ministra pro místní rozvoj ČR, v letech 2007–2009 ministrem bez portfeje a předseda Legislativní rady vlády. V roce 1998 se stal ministrem vnitra. V letech 2002–2006 byl ministrem zahraničí. Poslancem Parlamentu České republiky za KDU-ČSL byl od roku 1998 do roku 2010. Je spoluautorem Komentáře k Ústavě České republiky. V roce 2010 ukončil politickou kariéru.

- Zdroj: <http://www.diplomaticka-akademie.cz/cs/vyucujici/cyril-svoboda>

Rozhovor č. 2, JUDr. Stanislav Křeček

- **10. 11. 2014, Městský úřad Černošice**

JUDr. Stanislav Křeček je český právník a politik, v dubnu 2013 jmenován zástupcem Veřejného ochránce práv. V letech 1998 až 2013 působil jako poslanec Poslanecké sněmovny za ČSSD, je dlouholetým předsedou Sdružení nájemníků ČR (též odborný mluvčí, stínový ministr v otázkách bytové politiky). Ve volbách v roce 1998 byl zvolen do poslanecké sněmovny za ČSSD, pozici obhájil ve volbách v roce 2002, volbách v roce 2006 a volbách v roce 2010. Byl členem sněmovního ústavněprávního výboru (od roku 2002 jeho místopředsedou). Dále v letech 1998-2004 a 2006-2009 zasedal v

petičním výboru, v letech 1998-2006 a posléze od roku 2010 v mandátovém a imunitním výboru a v období let 2001-2002 byl místopředsedou volebního výboru (v letech 2002-2006 pak řadovým členem).

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/241-stanislav-krecek>

Rozhovor č. 3, Stanislav Grospič

- **13. 11. 2014, sídlo KSČM, Praha**

Stanislav Grospič je český politik, od roku 2002 poslanec Parlamentu ČR za Středočeský kraj, člen a místopředseda ústředního výboru KSČM, předseda Středočeské krajské rady KSČM, stínový ministr spravedlnosti této strany. V roce 2006 byl zvolen místopředsedou Ústavně právního výboru Sněmovny.

- Zdroj: www.grospic.cz

Rozhovor č. 4, JUDr. Jiřina Rippelová

- **14. 11. 2014, Úřad pro ochranu osobních informací**

JUDr. Jiřina Rippelová, zastupitelka a bývalá starostka města Sušice, Plzeňského kraje (2000 – 2012), bývalá členka Senátu ČR (2006 – 2012); politička a právnička. V době působení v Senátu ČR (ČSSD) zastávala pozice členky Ústavně-právního výboru a předsedkyně Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury.

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/423-jirina-rippelova>

Rozhovor č. 5, doc. Jan Kysela, Ph.D.

- **14. 11. 2014, Senát ČR**

Doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D. se zabývá ústavním právem a je odborníkem v oblasti politologie a státovědy. Mimo pedagogické činnosti se věnuje práci pro Stálou komisi Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury, resp. působí jako její tajemník.

- Zdroj: www.senat.cz

Rozhovor č. 6, Mgr. Aleš Rádl

- **14. 11. 2014, Černošice**

Mgr. Aleš Rádl. Od roku 1998 člen ODS. Bývalý místostarosta (od r. 2002) starosta (od r. 2006) města Černošice. V roce 2006 a 2010 byl zvolen do Poslanecké sněmovny ČR. Od roku 2010 byl členem Ústavně-právního výboru.

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/291-ales-radl>

Rozhovor č. 7, Mgr. Helena Langšádlová

- **18. 11. 2014, Poslanecká sněmovna**

Mgr. Helena Langšádlová je od roku 2010 poslankyní TOP 09 za Středočeský kraj (od roku 2009 předsedkyní středočeské organizace), od roku 2011 je místopředsedkyní strany. V období let 1998 – 2006 působila jako starostka města Černošice, následně volební období jako místostarostka. Dále byla též zastupitelkou Středočeského kraje. Před vstupem do TOP 09 byla členkou KDU-ČSL.

- Zdroj: <http://www.helenalangsadlova.cz/cs/zivotopis-12>

Rozhovor č. 8, Marek Benda

- **20. 11. 2014, Poslanecká sněmovna**

Marek Benda. V roce 1996 na podkladě splynutí KDS a ODS se stal členem a poslancem ODS. Od roku 2004 dále je poslancem (ODS). Průběžně bývá členem (mimo jiné) Mandátového a imunitního výboru a Ústavně-právního výboru. Od roku 2006 do roku 2010 byl předsedou Ústavně-právního výboru.

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/167-marek-benda>

Rozhovor č. 9, Ing. Radim Vysloužil

- **10. 12. 2014, restaurace, Spálená ulice, Praha**

Ing. Radim Vysloužil absolvoval Ekonomickou fakultu VŠB-TU Ostrava. Mezi lety 2009 – 2012 byl členem strany Věci Veřejné, zaměřoval se na otázky finanční. V roce 2010 byl zvolen do PSP ČR.

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/1158-radim-vyslouzil>

Rozhovor č. 10, Mgr. Jiří Dientsbier

- **10. 12. 2014, Vladštejnský palác, Senát ČR**

Mgr. Jiří Dientsbier vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1997 je členem ČSSD. Od července 2010 byl stínovým ministrem spravedlnosti za ČSSD. Od ledna 2014 zastává ve vládě post ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu a současně je předseda Legislativní rady vlády. Do ledna 2014, než se stal ministrem, byl členem Ústavně-právního výboru a Organizačního výboru Senátu PČR. Stále je místopředseda Senátorského klubu ČSSD. Rovněž je členem Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury. V roce 2012 se stal prezidentským kandidátem za ČSSD.

- Zdroj: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/zivotopis/jiri-dienstbier-115403/>

Rozhovor č. 11, RNDr. Alexandr Vondra

- **11. 12. 2014, kavárna, Jungmannova ulice, Praha**

RNDr. Alexandr Vondra se dlouhodobě věnuje otázkám zahraniční politiky. Byl mj. poradcem Václava Havla, působil na Ministerstvu zahraničních věcí. V období let 1997 – 2001 byl velvyslancem ČR v USA. V letech 2006 – 2012 byl senátorem za ODS.

- Zdroj: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/114-alexandr-vondra>

Seznam zkratk

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká sociálně demokratická strana
ČSÚ	Český statistický úřad
KDU-ČSL	Křesťanská demokratická unie – Česká strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LSU	Liberálně sociální unie
LZPS	Listina základních práv a svobod
ODS	Občanská demokratická strana
PAC	policy analytical capacity
PAS	policy advisory system
PVP	přímá volba prezidenta
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PW	policy work
SR	státní rozpočet
TOP 09	název politické strany
ÚPV	Ústavně-právní výbor
US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie
VV	Věci veřejné

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Osnova k polo-strukturovanému rozhovoru
- Příloha č. 2 Doplnkový dotazník k rozhovoru
- Příloha č. 3 Vzor Informovaného souhlasu s rozhovorem
- Příloha č. 4 Tabulka navrhovatelů novely Ústavy ČR zavedením přímé volby prezidenta
- Příloha č. 5 Seznam členů Ústavně-právního výboru
- Příloha č. 6 Vyhodnocení doplňkového dotazníku

Osnova k polo-strukturovaným rozhovorům k diplomové práci

BLOK 1 osobní a profesní charakteristiky, údaje o respondentovi a rozhovoru (není-li dohádatelné z písemných zdrojů)

- datum, čas, informovaný souhlas
- pracovní zařazení, náplň práce, jak dlouho zde pracuje, předchozí pracovní zkušenosti, zda se účastní formálně/neformálně nějaké další činnosti v rámci struktur strany/zaměstnání/jiné činnosti
- příslušnost ke straně, zda někdy nějaká jiná, jak silná je vazba na stranu, pozice ve straně
- nejvyšší ukončené vzdělání, vzdělání obecně
- pokud členem ÚPV či komise či jiného expertního tělesa, zhodnocení postoje k této práci (dostatečné znalosti, náročnost, odměna, resp. motivace k této práci, zda ji vnímá jako užitečnou, efektivní, tj. výstupy práce jsou přijímány/reflektovány)

BLOK 2 fungování strany, expertní kapacity

- strana centralizovaná, méně centralizovaná
- druhy tvorby a distribuce expertízy ve straně
- nabídka/poptávka expertízy, kdo iniciuje tvorbu expertízy, v jaké míře je využívána
- expertíza vnitřní (strany), vnější (outsourcing)
 - o pokud vnitřní, jaká tělesa, míra formality, četnost (komise, poradní orgány...)
 - o pokud vnější, jak často, financování, od koho (nezisk., soukr., veř.), druh, výstupy (zpráva, doporučení...), zda spíše obvykle od menšího množství, či jednoho subjektu, ale pravidelněji a více do hloubky, nebo od vícero subjektů
- má strana někoho, o kom by řekl/a, že je to odborník procesní, a dále analytik VP?
- koho ve straně vnímá jako expertní kapacitu?
- domnívá se, že je expertíza pro stranu důležitá?
- je uplatňován spíše princip „stranické“ expertní kapacity, tj. někoho, jehož názory jsou konzistentní s idejemi strany, či je využíváno i „nestraničských“ odborníků, jejichž názory se od názorového proudu strany mohou lišit?

- jaká je podle respondenta role expertízy v politickém procesu (významná, ..., nízká)
- jsou expertní kapacity a výstupy expertíz využívány dostatečně (spíše ano...spíše ne)
- využíváte služeb Parlamentního institutu?

BLOK 3 osobní přístup k PAC, zaměření na PVP

- považujete se v nějaké oblasti za PAC?
- průběžné vzdělávání? (semináře, konzultace, vlastní – četba...)

K PVP:

- jak časté/intenzivní byly schůzky ÚPV/komise? výstupy?
- jak se někdo stane členem této komise/ÚPV, kvalifikační předpoklady?
- jaké zdroje využívá?
- vlastní stranické diskuse na dané téma?
- proč zaneseno do volebního programu?
- kdo připravuje podklady?
- napojeno na nějaký pravidelný zdroj vnější expertízy?
- hlasoval jste pro/proti PVP
- vývoj názoru na dané téma
- byla provedena expertíza na dané téma? ano/ne (pouze stvrzující)
- byly výstupy expertízy reflektovány stranou? vámi?
- jaký měla expertíza dosah, její důležitost, vliv?
- expertíza hovořila pro/proti PVP?
- expertíza provedená pro účely PVP byla méně obsáhlá/standardní/rozsáhlejší než je běžné
- jak byste ohodnotil její validitu, přínos, hloubku, argumentaci? (dobrá/standardní/podprůměrná)
- jak dlouho se věnujete problematice ústavního systému?
- proč nebyla PVP přijata dříve?
- proč byla PVP přijata právě nyní?

Doplňkový dotazník k rozhovoru

Druh a četnost využívaných zdrojů informací

Otázka: Jak často využíváte zdroje informací podle kategorií uvedených v tabulce? Prosím, zakroužkujte u každého řádku jednu hodnotu.

	Kategorie (druh)	Nikdy/zcela ojedinele	Občas	Často	Pravidelně/velmi často
1	Česká odborná literatura	1	2	3	4
2	Zahraníční odborná literatura	1	2	3	4
3	Vědecké články/časopisy	1	2	3	4
4	Strategické dokumenty (ČR, EU, vláda, vrcholné instituce)	1	2	3	4
5	Programové dokumenty a další materiály politických stran	1	2	3	4
6	Koncepce, studie	1	2	3	4
7	Rozpočty a další ekonomické ukazatele	1	2	3	4
8	Právní předpisy, dokumenty legislativní povahy	1	2	3	4
9	Tisk (noviny, časopisy)	1	2	3	4
10	Ostatní masmédia (TV, rozhlas, internet)	1	2	3	4
11	Ankety veřejného mínění	1	2	3	4
12	Profesionální poradenství	1	2	3	4
13	Konzultace s odborníky	1	2	3	4
14	Konzultace s kolegy	1	2	3	4
15	Informace plynoucí z neziskové sféry, think-tanky apod.	1	2	3	4
16	Informace plynoucí ze soukromé/komerční sféry	1	2	3	4
17	Informace plynoucí z prostředí vysokých škol, vědeckých a výzkumných pracovišť	1	2	3	4
18	Vlastní zkušenosti nabyté průběžným vzdáváním (semináře, studium, konference apod.)	1	2	3	4
19	<i>Jiné (uvedte)</i>	1	2	3	4

Tabulka navrhovatelů novely Ústavy ČR zavedením přímé volby prezidenta
Příloha 4

Pořadí návrhu	1.	2.	3.	4	5	6
Datum podání	4.10.2001	25.4.2002	15.10.2002	22.10.2002	13.1.2003	14.1.2003
Předkládající:	skupina poslanců KDU-ČSL, US	skupina senátorů	skupina poslanců KDU-ČSL, US-DEU, ČSSD	skupina poslanců ODS	skupina poslanců	skupina senátorů
1	Cyril Svoboda	Robert Kolář	Hana Marvanová	Jiří Pospíšil	Hana Marvanová	Helena Rögnerová
2	Karel Kühnl	Milan Šimonovský,	Jan Kasal	Vlastimil Tlustý	Karel Kühnl	Václava Domšová
3	Ladislav Korběl	Petr Fejfar	Zdeněk Koudelka	Eva Dundáčková	František Pelc	Jitka Seitlová
4	Pavel Svoboda	Jan Hadrava	Karel Kühnl	Lucie Talmanová	Taťána Fischerová	Josef Zoser
5	Miloslav Výborný	Jaroslav Šula	Vlastimil Ostrý	Zbyněk Novotný	Svatopluk Karásek	Josef Zieleniec ad.
6	Jan Kasal	Bohumil Čada	František Pelc	Jiří Papež	Pavel Svoboda	
7	Stanislav Volák	Jiří Brýdl	Jaromír Talíř	Jiří Bílý		
8	Josef Janeček	Zdeněk Bárta	Taťána Fischerová	Martin Říman		
9	Zdeněk Kořistka	Zuzana Roithová	Marian Bielesz	Václav Mencl		
10	Petr Mareš	Helena Rögnerová	Michal Hašek	Eduard Vávra		
11	Zdeněk Koudelka	Emil Škrabiš		Helena Mallotová		
12	Jaroslav Perger			Jan Klas		
13	Michaela Šojdrová			Milan Cabrnock		
14	Pavel Severa			Miroslava Němcová		
15	Vladimír Paulík			Jiří Patočka		
16	Ivan Pilip			Martin Kocourek		
17	Václav Krása			Miloslav Kučera		
18	Jiří Havlíček			Zdeňka Horníková		
19	Ludmila Müllerová			Michal Doktor		
20	Jaroslav Lobkowicz			Tom Zajíček		
21	Tomáš Kvapil					

pokračování:

7	8	9	10	11
10.6.2003	16.10.2007	17.2.2009	11.6.2010	29.6.2011
vládní návrh (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU), vláda PhDr. Vladimíra Špidly	skupina poslanců ČSSD	vládní návrh (ODS, KDU-ČSL, SZ), II. Vláda Ing. Mirka Topolánka	skupina poslanců (ČSSD)	vládní návrh (koalice ODS, TOP 09, VV), vláda RNDr. Petra Nečase
Vladimír Špidla	Zdeněk Jičínský	Mírek Topolánek	Bohuslav Sobotka	Petr Nečas
Stanislav Gross	Jiří Paroubek	Vlasta Parkanová	Lubomír Zaorálek	Karel Schwanzerberg
Cyril Svoboda	Bohuslav Sobotka	Cyril Svoboda	Jeronym Tejc	Karolína Peake
Pavel Rychetský	Michal Hašek	Martin Bursík	Jaroslav Krákora	Jan Kubice
Petr Mareš	Miloslav Višek	Petr Nečas	Václav Klučka	Alexandr Vondra
Bohuslav Sobotka	Lubomír Zaorálek	Alexandr Vondra	David Rath	Jiří Pospíšil
Milan Urban	David Rath	Ivan Langer	Cyril Zapletal	Martin Kocourek
Zdeněk Škromach	Petr Rafaj	Karel Schwanzerberg	Hana Orgoníková	Tomáš Chalupa
Milan Šimonovský	Cyril Zapletal	Michael Kocáb	Milada Emmerová	Ivan Fuksa
Jaroslav Palas	Vlasta Bohdalová	Martin Říman	Jan Látka	Miroslav Kalousek
Marie Součková	Miloslav Kala	Daniela Filipiová	Zdeněk Škromach	Leoš Heger
Petra Buzková	Miloslav Soušek	Jiří Pospíšil	Ivan Ohlídál	Jaromír Drábek
Pavel Dostál	František Bublan	Miroslav Kalousek	Jiří Petruš	Jiří Besser
Libor Ambrozek	Václav Votava	Ondřej Liška	Vladimíra Lesenská	Pavel Dobeš
Pavel Němec	Václav Grüner	Petr Bendl	Milan Urban	Josef Dobeš
Vladimír Mlynář	Břetislav Petr	Petr Gandalovič	Miroslav Váňa	Kamil Jankovský
	Václav Šlajs	Václav Jehlička	Václav Neubauer	
	Jan Hamáček	Pavel Svoboda	Jan Chvojka	
	Martin Tesařík		František Novosad	
	Jindřich Valouch		Roman Sklenák	

	Jaroslav Krákora		Ladislav Skopal	
	Marcela Mertinová		Josef Tancoš	
	Petr Červenka		Stanislav Křeček	

	Jan Látka		František Bublan	
	Josef Čerňanský		Karel Černý	
	Antonín Sedá		Pavel Antonín	
	Jiří Dolejš		Jiří Šlégr	
	Ladislava Zelenková		Jan Babor	
	Petr Wolf		Jaroslav Foldyna	
	Jaromír Chalupa		Vítězslav Jandák	
	Václav Klučka		Václav Zemek	
	Karel Korytář		Antonín Sedá	
	František Novosad		Václav Votava	
	Kosta Dimitrov		Pavel Ploc	
	Hana Orgoníková		Roman Váňa	
	Vladimíra Lesenská		Pavel Holík	
	Hana Šedivá		Jiří Zemánek	
	Zdeněk Kotouš		Michal Hašek	
	Anna Čurdová		Alfréd Michalík	
	Evžen Snítily		Petr Jalowiczor	
	Jiří Petru		Dana Váhalová	
	Rudolf Kufa			
	Ladislav Šincl			
	Vlastimil Aubrecht			
	Milan Urban			
	Jan Babor			
	Vítězslav Jandák			
	Karel Kratochvíle			

	Radko Martínek			
	Karel Černý			
	Stanislav Křeček			
	Ivan Ohlídál			
	Jaroslav Fiala			
	Petr Sunkovský			
	Lenka Mazuchová			
	Miroslav Váňa			
	Alfréd Michalík			
	Jeroným Tejc			
	Karel Šplíchal			
	Pavol Kubuš			
	Gabriela Kalábková			

Zdroj: autor.

Seznam členů Ústavně – právního výboru PSP ČR (2011)

Jméno	Volební kraj	Klub
Marek Benda	Hlavní město Praha	ODS
Mgr. Jan Farský	Liberecký	TOP09-S
JUDr. Stanislav Grospič	Středočeský	KSČM
JUDr. Jan Chvojka	Pardubický	ČSSD
Ing. Gabriela Kalábková	Hlavní město Praha	ČSSD
JUDr. Jana Kaslová	Hlavní město Praha	TOP09-S
JUDr. Stanislav Křeček	Hlavní město Praha	ČSSD
JUDr. Marie Nedvěďová	Liberecký	KSČM
Ing. Viktor Paggio	Jihočeský	VV, Nezařazení
Mgr. Karolína Peake	Hlavní město Praha	VV, Nezařazení
JUDr. Stanislav Počáček	Hlavní město Praha	TOP09-S
Mgr. Aleš Rádl	Středočeský	ODS

JUDr. Pavel Staněk	Královéhradecký	ODS
Mgr. Jana Suchá	Karlovarský	VV, Nezařazení
JUDr. Jeroným Tejc	Jihomoravský	ČSSD
JUDr. Ivana Weberová	Liberecký	ODS
Ing. Václav Zemek	Středočeský	ČSSD

Zdroj: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4001&o=6>

Vyhodnocení doplňkového dotazníku: druh a četnost využívaných zdrojů informací

Celkový počet hodnocených dotazníků: 8

Výsledky kategorií dle získaného počtu bodů a průměru:

č.	Kategorie (druh)	Počet bodů	Průměr
1	Česká odborná literatura	27	3,375
2	Zahraniční odborná literatura	19	2,375
3	Vědecké články/časopisy	23	2,875
4	Strategické dokumenty (ČR, EU, vláda, vrcholné instituce)	20	2,5
5	Programové dokumenty a další materiály politických stran	17	2,125
6	Koncepce, studie	19	2,375
7	Rozpočty a další ekonomické ukazatele	13	1,625
8	Právní předpisy, dokumenty legislativní povahy	30	3,75
9	Tisk (noviny, časopisy)	23	2,875
10	Ostatní masmédia (TV, rozhlas, internet)	24	3
11	Ankety veřejného mínění	15	1,875
12	Profesionální poradenství	18	2,25
13	Konzultace s odborníky	24	3
14	Konzultace s kolegy	27	3,375
15	Informace plynoucí z neziskové sféry, think-tanky apod.	18	2,25
16	Informace plynoucí ze soukromé/komerční sféry	14	1,75
17	Informace plynoucí z prostředí vysokých škol, vědeckých a výzkumných pracovišť	22	2,75
18	Vlastní zkušenosti nabyté průběžným vzděláváním (semináře, studium, konference apod.)	30	3,75
19	<i>Jiné (uved'te)</i>	-	-

Zdroj: autor

Legenda:

Barva	Význam
	nejvyšší hodnoty
	nejnižší hodnoty

Čím vyšší je dosažený počet bodů, tím důležitější je daný zdroj pro respondenta. Nejvýznamnějšími zdroji jsou tedy pro respondenty vlastní zkušenosti, získané jak studiem, tak praxí. Stejně významné jsou pro jejich práci právní předpisy a další dokumenty legislativní povahy, které ve sledovanosti a důležitosti převyšují typově jiné zdroje. Velmi významným zdrojem je též česká odborná literatura a možnost konzultace s kolegy. Jako nejméně důležité, nejméně podstatné, nejméně využívané jsou ekonomické ukazatele, resp. rozpočty. Druhým nejnižě hodnoceným zdrojem jsou informace plynoucí ze soukromé/komerční sféry. Velký význam respondenti nepřikládají ani anketám veřejného mínění.

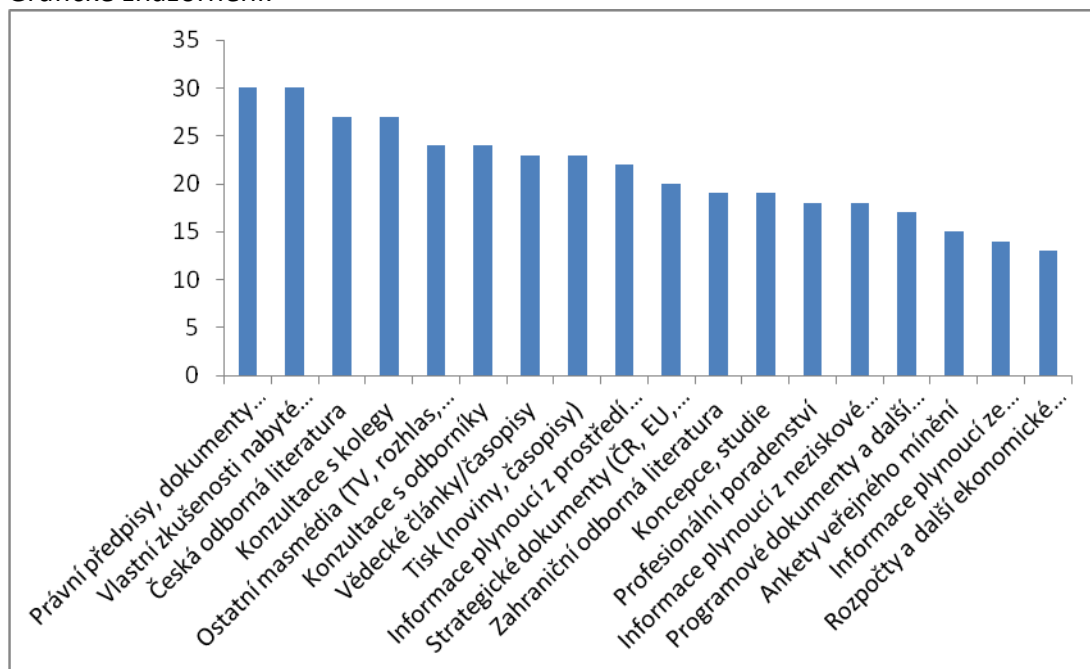
Srovnání výsledků v pořadí dle četnosti dosažených bodů od nejvyššího po nejnižší:

Pořadí	č.	Kategorie (druh)	Počet bodů	Průměr
1	8	Právní předpisy, dokumenty legislativní povahy	30	3,75
2	18	Vlastní zkušenosti nabyté průběžným vzděláváním (semináře, studium, konference apod.)	30	3,75
3	1	Česká odborná literatura	27	3,375
4	14	Konzultace s kolegy	27	3,375
5	10	Ostatní masmédia (TV, rozhlas, internet)	24	3
6	13	Konzultace s odborníky	24	3
7	3	Vědecké články/časopisy	23	2,875
8	9	Tisk (noviny, časopisy)	23	2,875
9	17	Informace plynoucí z prostředí vysokých škol, vědeckých a výzkumných pracovišť	22	2,75
10	4	Strategické dokumenty (ČR, EU, vláda, vrcholné instituce)	20	2,5
11	2	Zahraniční odborná literatura	19	2,375
12	6	Koncepce, studie	19	2,375
13	12	Profesionální poradenství	18	2,25
14	15	Informace plynoucí z neziskové sféry, think-	18	2,25

		tanky apod.		
15	5	Programové dokumenty a další materiály politických stran	17	2,125
16	11	Ankety veřejného mínění	15	1,875
17	16	Informace plynoucí ze soukromé/komerční sféry	14	1,75
18	7	Rozpočty a další ekonomické ukazatele	13	1,625
19	19	Jiné (uved'te)	-	-

Zdroj: autor.

Grafické znázornění:

Zdroj: autor.